

POBL VREIZH

Niv. 84 Genver 1977

2^{UR}

Ur bloawezh mad
da oll bobloù
an douar

Ha labour d'ar Vretoned en o bro !

Mont e-barzh an UDB,
gwellañ tra

a zo d'ober

Bec'h zo savet etre re an tu dehoù ; echu eo gant an unvaniezh ! N'heller ket lared penaos e talc'h Giscard gwall start e-barzh ar varrenn-stur : brallet eo bet, ha forzh petra 'vo laret, bazhadoù zo bet roet dezañ gant e gamarad kozh Chirac. Ne bado ket Barre moarvad. Aet eo d'an traoñ rouantelezh c'hwezet De Gaulle, aet e brusun : RPR, RI, CDP, UIP, Rad ; sach-blew etre an oll dud-se forzh pegement. Kollet eo o feiz gant re an tu dehoù : an traoù, an arc'hant o vont bihan peb heni a fell dezañ labourad gant an dud. Petra c'hoazh ? An dud ewitañ e-unan. Hag e weler «chef-où» bihan pe re «vras» o tont war Breizh ; n'eo ket ar «smicarded» wel, ha peb heni o lared «me». vihan eo a c'hell paeñ c'hoarielloù «Me», eme Chirac ! «Me» eme ker d'o bugale ar bloaz-mañ ! Ema Giscard ! «Me» eme Lecanuet ! an Ankoù o plavañ war ur bern «Me» eme Guichard ! Me, diskan usinoù e Breizh : ped a yelo d'an ha kanaouenn randonus peb heni traoñ e-kerz ar bloaz da zont ? Ped eus re an tu dehoù.

Ha kement-mañ p'ema ar «bed bewañ deiz-ha-deiz, heb goud beteg kapitalist» en e bezh, ha n'eo ket pegehidi e c'hellint padoud ? hebken ar Frañs, e-barzh bouilhenn Evel-just, dre m'ema an traoù o ar c'h «crise» (enkadenn). Pessort vont war washaad, e vez selaouet den barreg war an ekonomiezh a muioc'h doc'h re an tu kleiz : gweled gredo lared ez eo an enkadenn-mañ a raer anehe dija e penn an traoù, ha unan dister ? Heni ebed. Brallet eo ne vo ket gwall aes dehe lakaad un bet ar bed kapitalist war e ziasezoù.

NOTENNOÙ

gant : ged ; ar varrenn-stur : la barre, le volant ; dezañ : dehoñ ; d'an traoñ : d'an dias ; peb heni : peb unan ; ewitañ : ewitoñ ; o tont : é toned ; kanaouenn : kanenn ; eus : ag, a ; war : ar ; bresk : précaire ; ar c'houmoul : ar c'hoguss ; all : arall ; ur gaouad : une averse ; diehan : sans cesse ; arc'hant : argant ; o vont : é voned ; paeñ : paeñ ; ar bloaz : ar blé ; war : ar ; a yelo : a yoy ; e-kerzh : a-hed ; goud : gouied ; dre harz : war-nes, edan, prest da ; beteg pelec'h : bete venn, beteg e-menn ; a-zoare : a-fesson ; a gement hag a zo barreg : a gement hag a c'hell ; gwelloc'h : gwell ; leweson : influence ; ezomm : dober, afer ; roñ lamm da : faire tomber, renverser ; lovr : lépreux, pourri.

ziasezoù. Dalc'het o deus soñj ar re gozh-kozh eus enkadenn 1929... Piw oar ? Piw gredo ne vo ket heñvel homañ ouzh honnezh ?

Evel bewech, e pak Breizh he fegement pa vez un enkadenn. Ken bresk ma'z eo hec'h ekonomiezh, e vez prest da vont da goll ker kent ha ma sav ur barr awel. Ha du-pod eo ar c'houmoul a weler en oabl en taol-mañ : fall, fall-tre e vo an amzer, hag en tu all d'ur gaouad e vo...

Petra 'welomp en-dro dimp ? Ur c'hresk spontus ha diehan war bris gant an dud. Petra c'hoazh ? An dud dilabour ema o niver o kreskiñ e oñ bihan pe re «vras» o tont war Breizh ; n'eo ket ar «smicarded» vihan eo a c'hell paeñ c'hoarielloù «Me», eme Chirac ! «Me» eme ker d'o bugale ar bloaz-mañ ! Ema Giscard ! «Me» eme Lecanuet ! an Ankoù o plavañ war ur bern «Me» eme Guichard ! Me, diskan usinoù e Breizh : ped a yelo d'an ha kanaouenn randonus peb heni traoñ e-kerz ar bloaz da zont ? Ped eus re an tu dehoù.

artisan, ped koñversant eo red dehe bewañ deiz-ha-deiz, heb goud beteg kapitalist ? Evel-just, dre m'ema an traoù o ar c'h «crise» (enkadenn). Pessort vont war washaad, e vez selaouet den barreg war an ekonomiezh a muioc'h doc'h re an tu kleiz : gweled gredo lared ez eo an enkadenn-mañ a raer anehe dija e penn an traoù, ha unan dister ? Heni ebed. Brallet eo ne vo ket gwall aes dehe lakaad un bet ar bed kapitalist war e ziasezoù.

tamm urzh e-barzh ar voutikl, gant ar reus bras degasset enni gant paotred an arc'hant bras ha mewe-lion ar gapitalisted etrevroadel.

N'eo ket re an tu kleiz gall tud o labourad ewid ar gloar hag an enor nemedken : emaint dre harz mont e-barzh ! Med beteg pelec'h e c'hell an tu kleiz gall mont, pa vo red roñ un diskoulm a-zoare, pa vo red peurziskoulmañ kudenn ekonomiezh Vreizh ? N'eus nemed UDB, hiziw an deiz, a gement hag a zo barreg da gennig d'ar Vretoned diskoulmañ reizh d'o c'hudennoù. Souten an tu kleiz gall zo d'ober evel-just, med gwelloc'h zo d'ober : mont e-barzh UDB ewid roñ d'ar strollad breizheg nemetañ -hag ez eo eus an tu kleiz- an nerzh, al leweson, an efedusted en deus ezomm ewid roñ lamm d'ar re a vew diwar goust eürusted ha frankis ar Vretoned : ar gapitalisted

R. Gwegen - Pobl Vreizh

«Chom a ra ganeomp ^{odet} frond nerzhus
ur vammvro da sevel»

Komzoù Bekassin disodet,

e fin pezh-c'hoari Paul Keineg «Newez Amzer ar Bonedoù Ruz»

Hag ur bloawezh mad iwe d'ar re aet war an oad

Jo Courté - Pobl Vreizh

«Ma karje deoc'h bezañ lavaret din, 'm bije gwisket un tavañjer fresk, 'vel-kent !».

PENAOS LENN AR BREZHONEG

N'eus ket kalz a Vretoned hag a zo bet o teskiñ brezhoneg er skol. Ar re a oar brezhoneg ne ousont, peurlieasañ, na lenn na skrivañ ar yezh a gomzont. Setu perag e vez diaes dehe, a-wezhioù, kavoud e-barzh ar yezh skrivet ar c'homzoù hag ar frasenoù a zibunont. Ouzhpenn-se, eus ur c'horn d'egile, e kaver traoù o chañch, mui-pe-vui. Klask a raer ober eus ar yezh skrivet ur milouer eus ar yezh komzet, eus an oll vrezhonegoù... Tud all, bet desket ar brezhoneg gante e-barzh al levrioù, e vez aes a-walc'h dehe lenn, ha diaessoc'h, martese, komz...

Neuse, ewid lenn **Pobl Vreizh**, eus forzh pessort korn a Vreizh e vezer, hag a-vaes bro zoken, ez eo mad gousoud tammoù traoù. Da gentañ : mad eo kement brezhoneg zo, hag e c'hell an oll kavoud o brezhoneg e-barzh ar yezh skrivet, an oll, da lared eo : tud Leon, tud Kernew, tud Treger, tud Gwened, hag iwe an oll re o deus desket pe a zo o teskiñ brezhoneg, heb klask bezañ eus ur c'horn pe un all.

Dre vras, tud Kernew, tud Leon, tud Treger ez eo tost a-walc'h brezhoneg an eil re douzh heni ar re all. Setu perag e komzer eus **KLT** (stumm skrivet mad, sañset, ewid Kernew, Leon ha Treger). Med bez ema iwe ar gwenedeg (**Gw**), brezhoneg ar Morbihan (en diavaes koulskoude eus kanton Gourin hag heni ar Faoued, hag a zo e Kernew).

Setu amañ neuse tammoù traoù mad da c'houde :

- N'eus nemed tud Leon o tistagañ ar -z pa zeu hemañ war-lerc'h ur vogalenn : menez, bemdez, diaes e vez, un ti newez, asezet ; ar re all a ra evel ma ne vefe -z ebed : (méné, mánné), (bemdé, bāmdé), (é, vé), (néoué, névé, né, néué), (asét, aséet).

- An -s hag an -ss goude vogalenn (pe etre vogalenoù) a vez distaget gant an oll (etre vogalenoù e vezont distaget dress evel e galleg) :

Da skwer : kaseg, kaset, asezet, ur vaoues, brassoc'h, pouesañ, an llis vras, e kreis an nos, dimesell, ar vageres...

- Pa vez ur zh, e tistager z e **KLT**, h e **Gw** : kazh eo ar c'hazh (Koz eo (L) é (KT) ar c'haz : **KLT** ; koh é ar haz : **Gw**) ; me 'gav mad krampouezh (krampouez, krampouz : **KLT** ; kram-poueh : **Gw**).

- An dibenn -où (liester peurvuiañ) ; da skwer ar ger **avalou** a vez distaget (avalou) e L hag e K (dre vras) eus K, (avalo) e T, (avaleou) e Kernew-Uhel hag e Gwened-Isel, (avaleü) e Gwened Uhel.

- An dibenn -añ (derezh uhellañ) a vez distaget (-a) e L hag e K (dre vras) (uhella), (an) e T hag e Gw (uhellan).

- An dibenn -añ (verb : kanañ) a vez distaget (a) e L hag e K (dre vras), (an) e T ; e Kernew Uhel hag e Gwened Isel ez eus un dibenn all, e : kano, hag e Gwened Uhel ez eus un dibenn all -añ, distaget (ein, eign). Bez e c'heller eta skrivañ reizh : kanañ, kano, kanñ.

Bez e vez forzhig pennadoù gwenedeg ganeomp. Neuse e vez dalc'hmad ur rummad **notennoù** da heul, enne talvoudegezh ar gerioù gwenedeg (pe sañset gwenedeg) er brezhonegoù all. A beb eil e vez ar pennad-stur e **KLT** hag e gwenedeg.

Aes a-walc'h eo ur pennad gwenedeg da anavoud, abalamour d'un nebeud gerioù na vezont kavet nemed er brezhoneg-se : ar (war), arall (all), ged (gant), a-zivoud (diwar-benn), e-menn (e-pelec'h), e-toned (o tont) **kaniñ** (kanañ), bewiñ (bewañ), me 'oui (me 'oar), atersañ (ober goulennou), grataet (prometet), ... da skwer. **Lennerion** zo gwenedeg a orin, med kenkoulz ha **lennerien** eo ewid an oll.

NOTENNOÙ

ne ousont : ne ouïont, ne oaront ; peurlieasañ : lieasañ, peurvuiañ : la plupart du temps ; a-wezhioù : a-wechoù ; a-zibunont : qu'ils développent ; milouer : melezour ; a-vaes bro : en diavaes eus ar vro ; zoken : memes ; douzh : ouzh, doc'h ; stumm : forme ; mad da c'houde : mad da ouïed ; distagañ : distilhañ ; prononcer ; dibenn : terminaison, finale ; pennad : article ; pennad-stur : éditorial (article-gouvernail) ; rummad : série, catégorie ; talvoudegezh : valeur, signification ; a beb eil : tour à tour, une fois sur deux ; a orin : d'origine, au départ ; liester : pluriel (a-lies : souvent, liesyezheg : polyglotte).

AR FALZ

kelaouenn drimisteg an Emsav diaset gant Yann Sohier, bodet ennañ skolaerien ha kelennerien Vreizh a-du gant ur skol vreizheg ha lañ gwirion
Lennit Ar Falz ! Komanantit d'Ar Falz !

(30 L ewid 6 niv.).

AR FALZ, Str. Kan-ar-Gwez — 29245 PLOURIN-MONTRouLES
KRP 430-20 H ROAZON

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o roñ, 6 gwech ar bloaz, barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù a beb sort ha keleier
80 pajenn e peb niverenn - Renner : Ronan Huon
KOMANANT : 35 L — Studierien : 25 L
Tefzorer-merour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours-à-Chaux
St-Servan 35000 St-Malo - CCP 5349-06 Paris

Paperenn ewid goulenn mont e-barzh

UDB

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

Goulenn a ran moned e-barzh

Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an (d'ar) 19.....

Sin :

Da gass en-dro
(troc'het pe adskrivet) da

UDB B.P. 304
29273 BREST CEDEX

An dilabour e bro Bondi

Mar bez komzet alies eus an dilabour en Oriant hag en Gwened, ned it ket da grediñ e vez gwelloc'h an traoù e bro-Bondi.

1 300 den zo o klask war-lerc'h ur plas ha daou c'hant evid kêr Bondi hebken. Rekis eo gouzoud ez eus 3 350 micherour en industri prevez ha 650 dindan ar Stad. En ur ger berr, 4 000 den a labour ha 1 300 ne reont ker.

Setu sifroù sklaer a-walc'h, neketa ?

Koulskoude, boud zo un uzin e-lec'h m'eo falloc'h an traoù : hini Jacques an hini eo. Promesaou 'oa bet graet (gw. *Pobl Vreizh*, niv. 59). Promesaou goulo ! Goude bezañ kaset kuit 32 micherour, ema e soñj ar renerion kas kuit 120 pe 150 all, da lared eo 30 % eus micherourion an uzin, peogwir ez eus 550 o labourad e-barzh !

Ar sindikad F.O. en deus skrivet ul lizher d'ar ministr d'e bediñ da ober un dra bennag : perag ne vefe ket gwerzhet prenestri Pondi da vroioù ar petrol, peogwir he deus Bro-Frañs graet marc'hadoù burzhudus — sañset — gante.

Med ne gredomp ket ni e vo gant lizhiri kaset d'ar pennoù bras e vo diskoulmet kudenn an dilabour e Breizh.

Goude koed Kamorzh koed Floranj !

Pa vefe goulennet digant an dud petra eo an O.N.F., piw a c'hellfe respont ? Gwechall, an holl a anave *l'Office national des Eaux et Forêts* en deus graet e zever e-keñver koadoù Frañs ha re Vreizh. Ma ! *l'Office national des Forêts* en deus kemeret e blas hag, evel peb *office* dindan ur gouarnamant kapitalist, hennet a rank ober profid hag, ewid-se, troc'hañ a ra ar gwez-deil ewid lakaad en o flas gwez-rousineg.

Med evel ma ouiet, an delioù rousineg a vez fall-pud ewid an douar⁽¹⁾. Ne ra forzh, troc'homp, troc'homp !

150 hektar a wez-derw hag a wez-faou — hag int oadet a 90 bloaz hebken⁽²⁾ — a zo dindan bezañ troc'het *à blanc étoc*, da lared eo a-rez d'an douar heb leuskel balizennoù a rofe o had e-sell plantañ gwez-deil en-dro. Un torfed !

An Aotrou Jarnot, maer Kamorzh, en deus savet e vouezh ur wech adarre. Skrivet en deus d'an Aotrou Bonnet, ministr ar gounid-douar. Med, ouzhpenn, goulenn a ra digant an dud hag ar strolladoù a beb sort reiñ dorn dehañ en ur zastum sinadurioù.

(1) Gwelit *le Peuple breton*, niv. 117, gouere 1973.

(2) Ur wezenn-derw pe faou a vev 120 pe 150 bloaz.

Errata (uiou-koukou)

E niverenn 60, *Santral nukleer an Ardeven*, linenn 25 ha 26, lennit : «Perag eo bet dilezet, evid an nukleer, an doare d'ober gall».

Diskrog-labour e ti Jaïn - Pleiben

Abaoe ar 7 eus miz du ema labourerion ti Jaïn (Labour kig-moc'h), e Pleiben, en grêv. Perag ? Pewarzeg miz so ez eo chomet memes tra o gounid, e-pad m'ema priz an traoù war greskiñ (20 % beb bloaz).

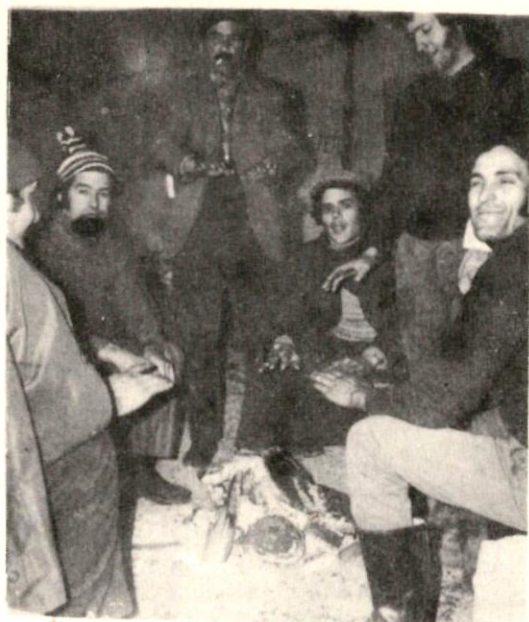
Goulenn a reont : 150 FF muioc'h beb miz.

Un hanter eus *prim* fin ar bloaz evid 1974.

Ma vo seven, et diouzhtu «lezenn gumun ar vicher» (*convention collective*).

Jaïn zo gouest da baeñ peogwir ema kouezet priz ar moc'h da 0,80 e-pad ma kreske ar prizioù e stal ar c'higer evid tud kêr.

Jaïn zo gouest da baeñ peogwir ez eo kouezet priz ar moc'h da 0,80 e-pad ma kreske ar prizioù e stal ar c'higer evid tud kêr.

D'ar c'hentañ a viz c'hwevrer, e-doug ur fest-noz aozet gant U.D.B. Lannuon, ez eus bet graet ur gest ewid labourerion Sant-Kare. 400 lur zo bet dastumet e-giz-se ; an arc'hant-se, asambles gant arc'hant ar c'hetoù all a zo bet graet, a sikouro al labourerion, da c'hortoz ma vefont digollet gant o fatron ar Gow ha n'en deus ket paeet aneze, mizioù zo dija.

C.E.S. ar Gelveneg

Red eo d'an hini a fell dezañ sevel un ti nevez en ur c'helc'h bras en-dro da vaner ar Gêrgoz er Gelveneg, kaoud kalz a arc'hant evid prenañ mein-dailh. Er mod-all, birviken n'en no an aotre. Ha gwir eo, gant e dammoù mogerioù tew eus ar Grennamzer hag e di-pichoned a-us d'un nor-dal vras, maner ar Gêrgoz eo ar c'hàerañ tra er Gelveneg.

Med an tiez a weler en e zrefn n'int ket savet gant mein-dailh na gant mein-simant zoken : un toullad barakennoù ragraet, loued o dremmoù e-tro ur porz.

Ha piw zo bet aotreet da sevel al lochennoù-se e-kichen ar maner koz ? AN *Education nationale* an hini eo. Ya, emaomp e C.E.S. Paul-Langevin, anvet ive Skol ar Maner gant ar Gelvenegiz.

E miz gwengolo 1972 e oa bet kresket ar C.E.G. evid bezañ ur C.E.S. da zegemer bugale ar Gelveneg, Penmarc'h, Treviagad-Lechiagad ha tu kreisteiz eus Plomeur. Hag un dra vad e oa evid ar 16 000 a dud eus ar c'humunioù-se. 530 skoliad zo e 74-75 ha tost da 600 a vo e 75-76. Pe un dra vad a vefe...

Ne oa ket a-walc'h gant seiz klas «e kalet» ar C.E.G.. Ha petra zo bet graet neuze ? Beb bloaz e save barakennoù, a-wechoù nevez, a-wechoù koz : restachoù Lise Kerichen Brest ar bloaz-mañ ! Ar sal-debriñ ? Ur varakenn ive...

Ha setu penaos ema stad ar C.E.S. bremañ : seiz klas «e kaled» ha naonteg e barakennoù. Na sal-vodañ, na sal-levrioù. Sal ar gelennerion n'eus nemed 24 m² evid tregont den ; hag ur bern traoù all a vefe c'hoaz da lared.

Savet oa droug e tud ar skolidi e miz gwengolo diwezañ. Kalz a gerent o doa heuliet an diw vodadeg veur. Goulennet o deus *nasionalizañ* ar C.E.S. e 1975 evid disammañ ar c'humunioù ha sevel ar skol nevez ar buanañ ma c'hellfer.

Deuet eo ar respontoù : ne vo ket broadelaet (*nasionalizet*) ar bloaz-mañ ha ne vo skol nevez ebed a-raog 1978 (goude, n'ouzer ket...).

Ur vodadeg veur a vo graet c'hoaz d'ar 7 a viz meur. Ma vo reuz, gouzoud a raimp piw tamall. Daoust hag-eñ e vefe laouen ar pennoù bras da lakaad o bugale en ur skol ken divalaw ? Miliardoù o deus graet da Citroën, gwenneg ebed evid skolidi ar vro-Vigoudenn.

Dibabet o deus teurel muioc'h evez ouz un oto eged ouz ur c'hrouadur.

E bro-Naoned ur brezel dizehan

Erruet eo da 16 031 niver an dud o klask labour. Gwech ebed hon eus bet un niver ken bras. Brasoc'h eo eged hini departamantoù all hor bro ha pell ema diouzh sifroù departamantoù «Broioù al Loar». Ped paotr yaouank (pe plac'h), chomet e ti e dud heb boud disklaeriet, ped micherour kaset dre heg da Baris pe d'ul lec'h all, e vefe mad lakaad ouzhpenn ! Ped den, a-hend-all, ne vev nemed gant pae 30-35 eurvezh-labour beb sizhun !

Setu aze ur stad spontus a voug tamm-ha-tamm bro-Naoned gant un abeg nevez : «C'hwez ar moneiz». Ar memes pal zo gantañ. Kreizennañ an argant hag an uzinioù eo etre daouarn ar re greñvañ ha troiñ hor bro da bark evid an douristed pinvidig hag evid ar berc'henned vrasañ. Ar beizanted tennet kuit diouzh o douaroù n'o do ket chañs ebed da gaoud e Naoned ur plas tost evid gounid o zamm kreun. Ne vern ket penaos, peb zo bet graet evid degas leun a dud n'int ket Bretoned — pennoù an aliesañ — e plas hor c'henvroidi anvet e peb korn Bro-Frañs.

Ne vo ket harz d'an diskenn. E ti *Saunier-Duval* ez eus bet 160 den taolet er-maez. E-keñver ar *Semm*, sellit ouzh ar pennad-skrid all.

Dav eo d'ar gouarnamant ober buan evid flastrañ hon departamant evid respont d'ar vuzikourion, kanerion, dañserion, prezegerion a sav muioc'h-mui hag a vez heuliet gant ar re yaouank a-viliadoù. Gant piw 'vo an trec'h ? Ganimp, heb mar ebed, mar kendalc'homp, unanet gant ar Vretoned all, da lakaad an holl da gompren. Heb marc'hata, tagomp, tagomp hon enebourion !

Sotonioù bourc'hizion Paris

Bez' zo tu da c'hounid arc'hant en ur saotrañ an dud hag ur vro. Sinemaioù bourc'hiz Paris o deus lakaet war ar marc'had ur film mantrus «*Vos gueules, les mouettes*», lec'h ma kaver mesk-ha-mesk sotonioù a beb sort diwar-benn ar Vretoned.

E Kemper, o deus un toullad re yaouank savet o mouezhioù evid displegañ distag-krenn e oa echu da vad amzer *Bécassine*. Lod tud, sur a-walc'h, o deus tapet droug-kof o weled labourerion ha yaouankizoù Breizh krog adarre da gomz o yezh da c'houlenn labour ha ra vo gwellaet ar vuhez en o bro. Anad eo, memestra, abaoe un nebeud sizhunioù emeur adarre oc'h ober goap eus ar Vretoned : istor Job Larrigou, koñchennoù ijinet diwar-benn merc'hed Breizh mad da vezañ kaset en departamant Corrèzes lec'h ma'z eus tro da gaoud gwazed...

Dihun hon pobl a yelo ataw war-raog.

Pa weler e pe du ema hon enebourion ha pesort diotachoù a zeu ganto, omp sur ema ar gwir ganeomp.

N'int nemed sac'hadoù gevier

N'eo ket echu ar jeu e-kichen Sant-Nazer, evid an uzin *Semm* (anvet *Sotrimex* bremañ). Serret e vo a-benn fin miz meurzh. Olivier Guichard en doa lavaret koulskoude ne oa ket gwir ar pezh o doa kontet ar sindikadoù : un uzin nevez a oa o sevel e Tournon (ardèche). Se a oa a-raog ar votadeg gloriüs en deus kaset anezañ d'ar parlamant e Paris. Ar memes gaou a oa kemennet gant ar prefed hag ar mistr Monod.

Hiziw n'eus ket arc'hant da reiñ d'ar P.D.G. Maury. Ar gouarnamant n'en deus ket fiziañ ennañ, sañset. Mar en deus argant evid Tournon, perag n'en deus ket evid Trignac ? Peb hini a damall ar re all, e-touesk ar pennoù bras. O c'hoari *gignol* emaint e-tal ar vicherourion a gollo o micher, peogwir e ouzont mad pesort hent eo an hini mad : hini ar gounid evid al làeron a roio dezo o lod pe enorioù all...

PENNAD-KAOZ GANT...

L. AR PENSEG

KANNAD PENN-AR-BED

Pobl Vreiz — Kannaded strollad ar P.S. ha radikaled an tu-kleiz o deus aozet ur c'hinnig-lezenn o tennañ da blas ar yezoù ha kulturioù minorezel ar Frañs ? 'B'lam' da betra ar c'hinnig-se ?

Loeiz ar Peñseg — An danvez-lezenn-mañ zo un danvez-lezenn bras — pe hir, ma 'peus c'hoant. Prest eo da vout implijet diouztu, ma vefe votet, prest ar reolennoù a zo ennañ da vout lakaet da dalvoud 'barz ar skolioù pe 'barz ar radio hag an tele. N'eo ket hebken al lezenn a zo bet graet, med ive an *dekraoù* da lakaad an traoù da vont en-dro ragtal ! Ne chom ken d'ar ministr nemed sinañ d'ober : tu vo da aplikañ ar reolennoù diouztu ! Ha diskouez a reomp d'ar gouarnamant ema an tu-kleiz, e Breiz, en Alsas, er Vro-Vask, hag all, toud a-du ewid kinnig al lezenn-se.

P. V. — Hag e-barz ar P.S., toud an dud zo a-du gant an destenn-se ?

L. P. — 'Barz ar P.S. ez eus bet ur pemzeg bennag a gannaded o labourad ganin : Josselin, Alainmad, da skwer, ewid Breiz. Ewid sevel ar skrid 'm eus labourer c'hwec'h miz gant militanted eus ar P.S., ha c'hwi anavez lod anezo : Keravel, Bernard, un eus Bro-Euskadi, un eus Bro-Oksitani, un eus Bro-Alzas. Graet hon eus ouzpenn deg bodadeg komision 'barz Paris. Start oa a-benn bezañ toud a-du war gement tra da lakaad 'barz al lezenn. 'Benn ma oa skrivet penn-da-benn e oa dija miz c'hwevrer. Neuze 'm eus goulennet o mennoz digant oll gannaded ar P.S., mennoz hor *strollad-parlamant*, a zo ennañ un tammig ouzpenn kant kannad eus tu ar sosialisted ha radikaled an tu-kleiz. Ne oa

gwech bennag, me 'gred, eo bet respontet evel-se gantañ ! Ni 'welo, war-lerc'h miz eost, eus pesort tu eh a Giscard d'Estaing hag e vinistr ar skolioù... pe e faot dezo pe ne faot ket dezo e ve desket 'barz ar skolioù ar brezoneg hag ar yezoù all...

P. V. — Ha mennozioù Fañch Mitterand ?

L. P. — Ma 'peus soñj, Fañch Mitterand en deus laret e-leiz a draoù diwar-benn ar yezoù minorezel da vare votadeg ar prezidant. Dastumet 'm eus bet ar pez en deus laret 'barz Ajaccio, 'barz Brest, hag e-barz ar radio ive, ha moulet e vo e-barz ul levrig.

P. V. — Hag e-barz Unvaniezh an tu-kleiz ?

L. P. — Abaoe bloaz, abaoe ar *Program boutin*, ni 'ya dalc'hmad asambles 'barz ar Gambr, pa vez votadeg. Peb strollad eus an tu-kleiz a ra e ginnigoù e-un, avad. Mad ! Ewid ar yezoù, n'eo ket ar P.C. en deus graet an danvez-lezenn. Ar P.C. 'n deus laret deomp : ni hon eus un dra war ar studi ; ni a welo... Bremañ, ma 'peus soñj, pa zo bet bodet Kuzul Breiz, tri miz zo, Per Bernard, kuzulier a-berz kêr an Oriant, en deus goulennet sevel ur «*Greizenn gulturel vreizad*». N'eus nemed ur c'huzulier komunist 'barz Kuzul Breiz, L. Le Roux, ha hemañ en deus laret d'ar prezidant Pleven : «Ne votan na ya, na nann»... Setu, ne gredan ket en defe gallet ar P.C. disklaeriañ un danvez-lezenn evel ma hini. Dav vo goulenn digant ar gomunisted petra 'soñjont !

P. V. — Lenn a ran 'barz ar skrid : «Ar bobl vretan zo bet lezet heb gouzoud he deus he fersonelezh kulturel» (*identité culturelle*)...

L. P. — Ar bersonelezh kulturel, ewidon, a ya pelloc'h 'wid ar yez. Ar yez n'ema nemed ul lodenn eus ar bersonelezh kulturel, nemed homañ en em zispleg dre ar yez. An neb 'n deus c'hoant da lac'hañ, da vougañ an «*identité culturelle*», a rank peurlac'hañ ar yez ! Ar bersonelezh kulturel, an dra-se zo ur c'hiz da weled ar vuhez, da weled ar bed, ur c'hiz da vezañ dirag pezh a zegouez. Frouez ar skol, ar famill, ha dreistoll frouez an istor an hini eo. Hag en em ziskouez a ra dre ar gomz, dre ar ganaouenn, dre ar pentur, dre ar c'hoarioù, dre ar politikerezh ive. Ur c'hiz da santoud an traoù : ha bez' ez eus un

den ebed a-eneb, ha 'm eus bet akord Gaston Deferre hag ar strollad en e bezh... Evel just ne faot ket din krediñ ema va c'hant kamalad a-du penn-da-benn ewid an dra-se. Bez' zo tri sort : darn zo a-du krenn hag o deus labourer ganin ; daou pe dri n'emaint ket tre a-du, war a soñj din, hag ar re all n'int ket chalet gant ar gudenn (n'eus ket a yez vinorezel en o bro, ewid lod anezo).

Ha te oar, kinniget 'm eus bet diw lezenn : unan ewid ar yezoù, hag unan all ewid *adstummañ* ar rannvroioù...

N'eo ket echu an traoù ! An destenn zo bet moulet, peb kannad en deus bet anezi, hag

un dezreveller (*rapporteur*) zo bet hanwet : va mignon Lavielle, kannad socialist departamant al *Lanneier* (Landes) ; an oll dud a oa a-du gant reiñ ar garg-se da Lavielle : an UDRed, ar gomunisted, re an tu-kreiz ha ni, ar sosialisted, na petra 'ta !

Marteze ho peus klevet kaozeal eus ar strollad a zo e hanw : «*Défense et promotion des langues de France*». Deuet eo e renerien da weled ac'hanomp 'barz Paris. Goulennet o deus digant ministr an Deskadurezh, Haby, boud resevet ewid selled gantañ kudenn ar yezoù minorezel... Abaoe tri bloaz, Fontanet a responte : «Nann» d'ar memes goulenn, ha c'hwec'h

doare breton, pe un doare alzaseg da santoud an traoù. Ha setu 'b'lamour da betra ez eus ouzpenñ ewid ar yezoù 'barz an danvez-lezenn : kultur ar rannvroioù a rank kaoud he lod e-barz an deskadurez koulz hag e-barz an oll aferioù o tennañ d'an doare-bevañ : ar radio hag an tele, da gentañ tra ! Hag anaoud kultur ur vro zo anaoud hec'h istor, hec'h Ekonomiezh, hec'h Arzoù, hag all. Kement-se ive zo da vezañ kelennet, da vezañ diskouezet. Da vezañ kelennet ha da vezañ diskouezet e galleg koulz hag e-barz ar yez vinorezel — ewid ma c'hallio an oll ober o mad eus kultur e vro. Un dra zo sur ewidon avad : **gant yez ur vro, " yez ur vro en em zispleg ar gwellañ kultur ar vro-se.**

P. V. — *Soñj 'peus marteze en doa laret Messmer e Pondi : «Ar brezoneg ne rank ket dezañ boud un arm politikel !» N'emaout ket a-du neuze gant sort diviz ?*

L. P. — Ya, soñj 'm eus. Ne oan ket 'barz Pondi an deiz-se. Messmer a gred penaos toud ar re a gaoze brezoneg zo eneb ar gouarnamant ! Ewidon-me, kaoud a ra din zo bet — ha bez' zo dalc'hmad, politikerezh Giscard zo ar memes hini — ur *répression*, ur gwaskadur hulturel, amañ e Breiz : re wir eo e klasker mougañ kultur Breiz, re wir eo ez eo bet graet peb tra, hag e talc'her d'ober peb tra, ewid ma tilezo ar Vretoned ar brezoneg, ewid na vefent ket mui Bretoned a spered, Bretoned e peb giz. Daoust ha ne vefe ket kement-se ur politikerezh a waskadur, e gwirionez ? 'Barz Frañs, ewid ar re zo e penn ar gouarnamant, e penn peb tra zo e Paris, kement hini a faot dezañ diskouez e bersonelezh kulturel, m'eo ar bersonelezh-se disheñvel diouz hini tud Paris ha hervez m'eo bet stummet gant ar skol hag al lezennoù, hennez zo un dra dañjerus. Messmer zo evel-se, ha Chirac zo heñvel-poch ! Kement tra ha n'eo ket hervez ar c'hiz broadel gall striz a seller outañ evel dañjerus ewid ar gouarnamant. Aon o deus ar renerien e teufe Bro-Frañs da darzañ ! Koulskoude, daoust ha n'eo ket ni, Bretoned, hag o deus peadra da glemm ? Ni, ar re zo gwasket en hon spered, en hon danvez hon-unan, pa'z eo difennet kelenn hon yez, pe koulz lavared, pa rank chom peoc'h ar skolioù, ar c'hazetennoù, ar radio, hag all, war draoù hor c'hultur, hon istor, hon arzoù ha pa ne roer ket deomp an tu da gas war-raog ekonomiezh hor bro ? Pelec'h ema ar waskerien ? Daoust ha n'eo ket tud evel Messmer pe Chirac a zo tud dañjerus — pa ne fell ket dezo sentiñ ouz an emglevadegoù (*conventions*) sinet gant Bro-C'hall koulskoude — a zo gwarantet ganto gwirioù an Den hag ive gwirioù ar minoreleziou etnikel ? Aon en deus Messmer e talvezfe ar brezoneg da arm politikel : perag neuze n'en deus ket en em gemeret en ur feson ma n'on devo ket da glemm — war ar poent-se da nebeutañ — dre lakaad kelenn ar brezoneg ha kultur Breiz, e-lec'h ober evel ma rebeche De Gaulle, n'eus ket keit-se, da renerien Bro-Ganada, ewid ar galleg hag ar c'hultur galleg ? Ar brezoneg, un arm politikel ? E gwirionez, un arm a zo lezet ganeomp-ni, tud an tu-kleiz ! Gwell a-se ma zo muioc'h-mui a Vretoned oc'h implij an «arm»-se : muioc'h a vec'h a vo ewid ar gouarnamant evel m'ema bremañ !

P. V. — *Hag ar brezoneg, ur benveg a zispac'h eo eta ewidomp ?*

L. P. — E-keñver ar gouarnamant, eo deuet

da vezañ unan, peogwir e lak an dud da santoud n'int ket libr hag emaint gwasket gant ar stad. Daoust hag implij a ran-me ar brezoneg e-giz ur benveg ewid an dispac'h ? Feiz ! En ur c'hiz naturel-tre e vez implijet ar brezoneg ganin : p'emaon-me brezoneger, ne c'houzañvan ket ne vefe ket laosket ar Vretoned d'ober gant o yez e peb degouez zo d'ar vuhez !

koulskoude, ur milion bennag a dud emaomp oc'h ober gant ar brezoneg. Ar politikerezh kreizenniñ a zalc'h gant mougañ kulturioù Breiz, Okitania ha re all c'hoaz. Penaos, neuze, ne zeufe ket ar yez, hag an emsav ewid ar yez, da vezañ un arm politikel ? Penaos ne zeufe ket ar brezoneg da stourm ewid lakaad mennoz an dispac'h 'barz speredoù hor c'henvroiz ? Rag n'eo ket ar brezoneg hebken a zo gwasket — ar Vretoned int o-unan zo gwasket penn-da-benn...

P. V. — *Bez' zo o vont da gaoud cheñchamantoù 'barz an ORTF. Faoust hag aze e vo cheñchamant ewid ar brezoneg ?*

L. P. — Bez' e vo un diviz e-barz ar parlamant, ar sizun a zeu. Mont a ran da sevel reizadennoù (*amendements*) diwar-benn ar yezoù minorezel. Darempred 'm eus gant renerien sindikadoù an ORTF e Paris. Dav e vo saveteiñ ar c'hulturioù minorezel 'barz an aozadur (*organisme*) nevez.

P. V. — *Bez' zo un dañjer bras neuze ?*

L. P. — O ya ! 'Benn dilun, e vin e Paris, hag a-benn dimerc'her e krogo bodadeg ar parlamant. Mont a ran da lared da gomision an aferioù kulturel pe giz e vo an ORTF nevez ha penaos e tlefe bezañ, ewidomp-ni sosialisted. Mod-se, 'benn dimerc'her, emaomp e soñj da lared petra zo d'ober ewid yezoù Breiz, Kors hag all. Dañjer zo, sur ! Marteze vo gwasoc'h ewid n'ema an traoù bremañ ; Tud ar gouarnamant a lar e talc'ho ar *monopol*, med da ziwall zo ! Kannaded UDR Breiz o deus laret din e oa dañjerus ar c'hinnig 'm eus graet e-barz ma daou zavez-lezenn, o fizioud er rannvroioù ar garg da reiñ o-un un darn da nebeutañ eus programmoù ar radio hag an tele. 'Barz

Ha ne vezont ket laosket, peogwir ne vez ket kelennet dezo o yez e-pad o yaouankiz, peogwir e rankont ober peb tra e galleg, e diavaez d'an darempredoù o deus kenetrezo. E kement burew ma'z eont, gant kement penn-rener zo, n'hallont mont nemed e galleg. Digeriñ a reont o fost-radio pe tele : galleg n'eus ken ! Prenañ a reont ur gelaouenn : tra ken nemed galleg ! Ha

ar Gambr, o deus bet votet a-eneb mennoz ar greizenn kulturel, daoust da Gressard boud bet karget da studiañ un danvez-lezenn diwar-benn ar yezoù ha kulturioù minorezel, un nebeud bloavezioù zo — ur studiadenñ ha n'eo ket bet graet gantañ, a-benn fin al lezennadur (*législation*). Gwelet e vo petra 'raio ar re-se ar sizun a zeu...

Ar pezo deus graet kannaded Breiz an UDR eo difenn un darn eus ar pezo 'm eus bet kinniget : krouiñ kreizennoù-rannvro ar C'hleved-ha-gweled (audio-visuel), karget da deurel evez ewid pezo a sell ar yezoù ha kulturioù minorezel ha reiñ tu da rannvroioù ar radio-tele da reiñ o budjed o-un... Votet o deus evel-se da gentañ, nemed, e fin an noz, ne oant ket mui e-barz ar Gambr. P'en deus goulennet Chirac e vefe un eil lennadur eus ar melladoù (articles) votet, eo bet diskaret an darn vrasañ eus talvoudegezh ar skridoù e oamp deuet a-benn da lakaad tremen e-pad ar c'hentañ lennadur. Evel-se, n'eus mui kaoz eus ar yezoù minorezel e-barz al lezenn nevez, ha ne vo ket a vudjed emren (autonome) ewid rannvroioù ar radio-tele ! Aet e oa Cressard hag e gamaladed da gousked... war urz Chirac. Evel-se ema an dud-se !

P. V. — *Bez' 'peus bet «reaksionoù» diwar-benn da ginnig, amañ, e Breiz ? 'Barz da «sirkonskripsion», da skwer ?*

L. P. — Eo, anavezet eo an danvez-lezennoù graet ganin. Tud ar vro-mañ a oar 'm eus graet ur c'hinnig ewid ar yezoù, nemed deg den o deus goulennet diganin : «Petra 'peus lakaet 'barz ho kinnig ?» Kalz re all zo ne ouiont ket petra eo un *danvez-lezenn*, ha krediñ a reont 'm eus graet un dra bennag hag ez eus bremañ

droed da gaozeal pe da studiañ ar brezoneg 'barz ar skolioù. E gwirionez, n'eus bet nemed tud eus Emsav Breiz o deus skrivet din ewid lared trugarez. Evelato, da vare votadeg ar prezidant, o deus goulennet diganeomp leun a dud, tud eus peb sort korn eus Frañs, kas dezo an danvez-lezenn kihniget. Me 'gred din penaos ur c'hinnig giz hennez a yay pelloc'h, a ray ober ul lamm d'an **emskiantañ** (*prise de conscience*). Ar sizun a zeu, eh in ewid ar P.S. 'barz gouelioù Avignon ewid pe a sell kudennoù tud ar minoreleziou etnikel hag, a-benn ar 4 a viz here, e vo e Paris, da geñver ar *C'hollak socialist*, un «*devezad ar minoreleziou etnikel*», savet gant ar P.S..

Petra c'hoarvezo gant toud an dra-se ? Marteze «*pouez ar vazenn*», evel ma larer, a lako Giscard da blegañ... N'eo ket sur, tamm ebed, avad — nemed mont a ra an traoù war-raog dalc'hmad ha tostaad a ra an deiz ma vo cheñchet penn d'ar vaz !

P. V. — *Ha soñjal a ra dit ez eo prest tud Breiz da implij ul lezenn giz-se ?*

L. P. — Me 'gred, sur, fiziañs 'm eus ! Cheñchamant 'vo, pa vo votet al lezenn. Cheñchamant 'barz ar vuhez kulturel, e Breiz, en Alzas, en Okitania, hag all. Amañ, en hor Bro-Vreiz, plas 'vo 'barz ar radio hag en tele ewid krouiñ traoù e brezoneg, peziou-c'hoari e brezoneg, keleier hag a beb sort all en hor yez. Tu a vo da lakaad studi ar brezoneg da vad e kement korn ar vro, gant reiñ amzer a-walc'h ewid ar c'hentelioù, gant paeañ evel eo dleet ar gelennerien, gant stummañ mistri nevez ewid kelenn hor yez, gant lakaad studi hor yez da dalvoud kement hag ar yezoù estren, gant kregiñ da genteliañ anezi azaleg ar skolioù babigoù (*écoles maternelles*) hag ar skolioù-kumun. Gwelet 'vo ar brezoneg ha mennoz Breiz o vont war-raog neuze, kalz buanoc'h ha kreñvoc'h ewid bremañ, daoust ma'h eont braw war-raog dija abaoe tri pe bewar bloaz. Hag e vo gwelet renerien ar Servijoù o tont a-du ganeomp. Rag re wir eo ez eus ataw ar pe a ran dioutañ ur **bloc'hadur** (*blocage*) eus tu servijoù ar mērezezh (*administration*), evel eus an tu politik. E gwirionez, ur bloc'hadur politikel ha speredel (pe **mennozel**, *idéologique*, da implij gerioù al levrioù) eo a zo e-touesk ar «renerien» hag ar re zo oc'h ober ewito e peb lec'h : nac'h (*refuziñ*) a raer ober netra a c'hellfe lakaad pobl da adc'hounid he fersonelez kulturel, lakaad anezi d'en em anaoud hec'h-un, da gaoud fiziañs enni hec'h-un, da soñjal ren hec'h-un hec'h aferioù. Kement-se zo sklaer ewidon, bremañ, ha ne greden ket kentoc'h e oa an traoù er poent-se ! Bremañ, abaoe m'en deus Fontanet lared warlene : «*Dañjerus eo lakaad deskiñ ar yezoù-se*», pe un dra bennag o tennañ d'an dra-se, me 'soñj ez eus ur **waskadurez kulturel** (*répression culturelle*) gwirion 'barz ar vro-mañ. Ne welen ket an traoù a-raog. Pemp bloaz zo dija, e lare din A. Keravel : «*Gant ar gouarnamant-mañ, n'eus netra da c'hortoz !*» ha me a responte dezañ : «*Ya, med me 'gav din en deus laret Pompidou ema ewid an traoù-se* ? Ne rae Pompidou nemed ober van da vezañ a-du, da vare ar votadeg (1969) ha da c'houde en deus harzet an traoù da vont war an araog, hervez pe zo bet gouezet. Ha me oar bremañ ez eus tud 'barz minister an Deskadurez ha ne faot ket dezo e vefe desket ar yezoù minorezel 'barz ar skolioù

hag a lak skoilloù (*obstacles*) a beb tu...

P. V. — *Ha tud ar P.S. zo prest d'ober bruderez war an danvez-se ?*

L. P. — Ya, bez' zo tud en hon touez a zo prest diouztu, ha boud zo ive reoù all a oar bremañ ez eus **pouez** (*pression*) eus tu ar vazenn. Hon danvez-lezenn a vez roet dezañ kalz a vruderez ; 'barz *Le poing et la rose*, kazetenn ar P.S., e vo heb dale ur studiaden diwar-benn an danvez-lezenn-se. Ha kaset 'vo hor c'hinnig da beb rener socialist e kement departamant zo. Ar pe a laromp, hag a larimp muioc'h-mui, eo ema stag kudennoù an deskadurez hag implij ar yezoù minorezel, eus un tu, ha kudennoù ekonomiel ha sosial, eus un tu all. Ewidomp-ni, socialisted, eo ereet, liammet, an daou sort a gudennoù ha henn diskouez a reomp gant penaos e vezont studiet en hon touesk. Hon daou ginnig, hini *strukturel* ar rannvroioù ha hini ar yezoù minorezel, zo bet studiet 'barz ar gomision a zo enni tud eus ar gostezenn gulturel hag tud eus ar gostezenn ekonomikel, eus an daou sort asambles eta. An dra-se zo un dra a-bouez : kaoud war un dro hag asambles spesialisted eus an deskadurez ha spesialisted eus ekonomiezh ar rannvroioù. Ne fell ket deomp ober un troc'h etre an daou sort a gudennoù. Ha laret 'm eus dit bremañ e vo dalc'het ganeomp, 'benn an diskar-amzer, ur C'hendalc'h bras diwar-benn diazez ar socialism, hag aozet zo bet gant komision ar rannvroioù 'barz ar P.S. un destenn studiet don ha hir diwar-benn ar «**Minoreleziou etnikel ha kudennoù an Emren**» (*autogestion*). E gwirionez, kresk mennozioù an Emren a lak da vont war-raog kement a sell ouz ar bersonelez kulturel hag ar c'hilask a raer war ar poent-se.

P. V. — *Ha petra 'soñjez diwar-benn labour an U.D.B. ?*

L. P. — Kemeret 'n deus an U.D.B. ur perz bras 'barz al labour ewid Breiz hag ewid ar mennozioù socialist. Graet he deus ul labour vras ewid lakaad tud ar vro-mañ da soñjal e kudennoù ar bersonelez kulturel, ur bersonelez a glask renerien Paris he diskar, ar muiañ posubl, pe he mougañ da vad. Ur poent a-bouez eo kement-se, a-unan gant mennoz an trevadenniñ (*colonisation*) — an daou a ya skoaz-ou-zskoaz —. Gant he c'hazetenn, gant he analizoù, gant he skritelloù, he deus graet an U.D.B. kalz ewid lakaad diwan ha kreskiñ an **emskiant breizeg** dre ar vro. N'heller nemed reiñ meuleudi war ar poent-se, ha seul vuioc'h ma he deus an U.D.B. labouret braw beb tro ewid Unvaniezh an tu-kleiz, ha kement-se zo eus ar c'hentañ. Soñjal a ran e-barz ar votadegoù ewid prezidantezh ar republik hag ewid ar gannaded. An darempredoù etre P.S. hag U.D.B., n'eus nemed abegoù da vezañ laouen ganto. Anad eo, ni a ro d'hor stourm politikel ur «ment», ur muzul disheñvel diouz hini an U.D.B., peogwir emaomp en ur strollad o c'holoiñ Bro-C'hall a-bez... ha n'eo ket Breiz hebken. Nemed,

me 'lavar e c'hallomp ober ur pennad mad a hent asambles. Graet eo bet dija, diskouezet eo bet er bloavezioù diwezafañ. Dirag ar c'hudennoù a chom dirazomp, ez eus c'hoaz kalz hent d'ober a-gevred (*asambles*), a-dra-sur.

P. V. — *Pelec'h 'peus desket kaozeal brezoneg ?*

L. P. — Ne 'm eus bet morse kentelioù brezoneg ! Desket 'm eus gant ma mamm ha ma zad. Pa oan yaouank, e labouren 'barz ar parkeier gant ur mevel ha desket 'm eus mod-se ive. Abaoe bloaz 'm eus c'hoant bremañ da zeskiñ lenn ha skrivañ ar brezoneg.

P. V. — *Amzer 'peus da zeskiñ ?*

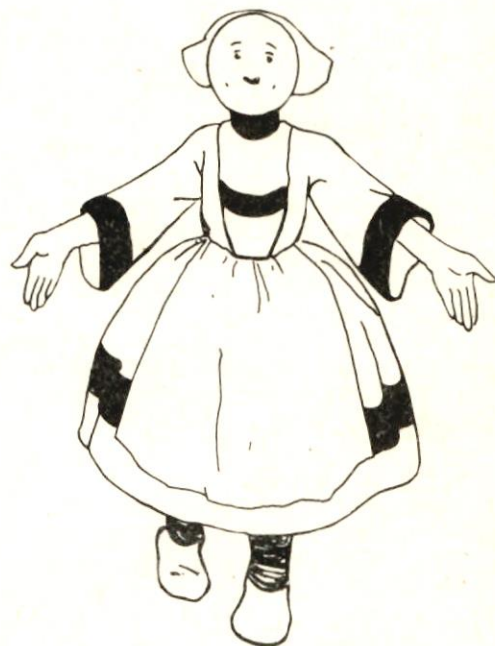
L. P. — Kavet 'm eus an tu bremañ gant *Pobl Vreiz*. Me a lenno ho kazetenn. Ar miz-mañ, e komañsin. Med a-raog ne 'm eus bet morse lennet netra. Levrioù 'm eus goulennet digant Keravel ha krogñ a ran gant kentelioù dre lizer *Ar Falz*.

Komzoù dastumet gant

Loeiz Bodivid

BEKASIN

adarre...

EMEUR O VONT DA
ADEMBANN ALBOMOÙ "Bécasine".
EVID "DISAMMAÑ" HO KALON,
SKRIVIT DIOUZHTU DA
Editions Rombaldi
(222, Bd St Germain -
75350 PARIS CEDEX 07)

DA GENLABOURERION POBL VREIZH

Skrivañ ho pennadoù war un tu
hebken d'ar paper ;
Lakaad an hanvioù tud ha broioù e
pennlizherennoù ;
Niverenniñ ar pajennoù.
TRUGAREZ !

(Notenn ar moulerezh).

AR BONEDOU RUZ

AN TAD MANER A OA BET GALVET
GANT PERSON PLOUGERNEVEL D'OBEL
JA MISSION.

MED ENO IVEZ E OA KALZ A FREVS.
AR PENNOÙ A OA AVELED HAG AR
BOBL WAR HE STERN, O CHEDAL AN
ARCHERIEIN DA CHOARVEZOUT

DONT A REAS AN DUD D'AN ILIS, O
FUSUILH GANTO WAR O CHOUG, DA VI-
ROUT OUZH AR MISSION DA VEZAÑ
DIGORET HA KASS KUITAR VISSIONERIEIN

RET E VOE D'AR RE-MAN SINAN
AG UN NOTER WAR UR FOLLENN-
MER DA LAREJ NE ZIGASSENT
KET TAILHOÙ NEVEZ.

(... vezañ kenalc'het)

D. KERVILLA - F. KERRAIN

Pedenn ar brezhoneg

Me ho ped,
Bretoned,
Laoskit me da greñviñ e peoc'h,
Kentoc'h
Eged ober van da'm saveteiñ
Tra ma soñjit c'hwi en ho klod hebken :
Peb hini e letenn,
Peb hini e skrivadur.
Piou, più, piv, piw
Kan ar golvan
Maro, marù, marv, marw
Pe glemmigan ar vran ?
O tiouganañ marw hor yezh ?
K.L.T., Gwenedeg
Zedacheg, Falc'huneg
Koz, koh, kozh
Kaoh, koc'h, kaoc'h !

Tud aheurtet, bouzar ha dall
Klevit, kleuet, klevet, klewit
C'hoarzhadennoù ar Gall
Ha huanadennoù ho yaouankiz
Tomm he c'halon koulskoude
Ouzhin
Me ho ped, ur wech all,
Tra-walc'h a gachedoù a bikurioù
A vodadegoù, a ginnigoù
Diefed ha didalvez.
Kozhidi kabac'h,

Na larit ket e soñjit ennon,
Ennoc'h 'zo gwiroc'h.
Klañv oc'h ive,
Klañvoc'h egedon.
Taget oc'h bet
Gant kleñved ar Gelted
Ar rogoni, ar pismigañ
Ar brazoni, an dizunvan.
Ha peogwir ne fell ket deoc'h pareañ,
War va zremenvan,
Laoskit me,
Kelennerion leun a lorc'h,
Brizh ouizieion,
Krak vedesinerion,
Merwel
Pe gentoc'h
Boud lac'het ganeoc'h !

Pe marse
— Goanag dispar —
Mar deus ur skritur all o tiwanañ
Gant an nevez-hañv
Grit ma vo an hini diwezhañ !
Kemerit c'hwi ive ur sae nevez
Evel ouzh ar re a weler
Da zeiz ur vadeziant.

Ster Kidna.

klod : gloar — letenn : sorc'henn, tezenn
— **kabac'h : aet fall gant ar gozhni** —
pareañ : gwellaad, dont e-maez a
gleñved — lorc'h : balc'hder, ourgouilh
— **medesinerion : medisined — goanag :**
esper, esperañs.

«Gwelloc'h 'm eus kavet kuitaad bro-
Norweij ha dont da vro-Suis, evid lakaad ma
bugale da zeskiñ ur «yezh vras».
Ha pehini eo ar «yezh vras»-se ? An
alamaneg 'ni eo, evel just, komzet gant an
niver-muiañ eus an dud e bro-Suis.
Paour-kaezh bro-Norweij ! Ha paour-kaezh
Breizh ! Ne vije ket deuet Soljenitsyn da
chom 'barzh ar vro, peogwir n'eus ket
memes eus hon yezh ur yezh ofisiel !
Red eo din evelato krediñ ez eus outañ ur
skrivagner gwirion hag un difenner eus
gwirioù mab-den hag ar pobloù bihan. E'm
askre e vagan ar spi-mañ : rankoud a ra
Soljenitsyn blejal hiziw e yezh ar bleiz evid
ma vo posubl da bobloù bihan komz eus ar
sokialism hag ober war e dro goude an
trec'h.

Yann ar Gow.

Beb daou viz lennit :

AL LIAMM

(savet e 1945)
ar gelaouenn nemeti o reñf,
c'hwec'h gwech ar bloaz,
barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù
a beb seurt ha keleier.
80 pajenn e peb niverenn.
Rener : Ronan Huon.
Koumanant : 30 lur. Studierion : 25 lur.
Mme S. Cherel, 100 bd de Verdun Rennes
C.C.P. 2184-34 Rennes.

AR FALZ

KELAOUENN DRIMIZIEG AN Emsav
diazezet gant Yann Sohier
bodet ennañ skolaerien ha kelennerien
Vreiz
a-du gant ur skol vreizeg ha laik gwirion.
Lennit *Ar Falz* ! Komanantit d'*Ar Falz* !
(25 lur evid 6 niverenn)
AR FALZ, straed Kan-ar-Gwez
29245 Plourin-Montroulez
C.C.P. 430-20 H Roazon.

Soljenitsyn ha Breizh

Me 'gave din e oa eus ar skrivagner
rusian-se ken brudet un difenner kaled eus
an holl wirioù. Gwirioù an den ha gwirioù ar
bobl rusian evel reoù ar pobloù bihan bet
gwasket ha treuzkaset dindan Stalin ! Ne
oan ket deuet da seurt mennoz diouzh
klevet, nann, med en ur lenn ar romantoù
bras skrivet gantañ hag ivez en ur studiañ e
oberenn diwezañ, lec'h ma komz eus ar
Goulag : «*Ledenez ar Goulag*».
Me 'grede bete-vremañ ne oa ket tu da
bismigañ war dachenn istor truezus ar
pobloù bihan bet mac'het ha nac'het gant
lakizion ha difennourion ur vrizh-
sokialouriezh.
Siwazh ! Evel a ouzoc'h, Soljenitsyn zo
deuet da vevañ «du-mañ». Ha goude bezañ
treuzet bro-Alamagn, e oa deuet da zilestriñ
da vro-Norweij. N'eo ket chomet gwall-bell
ar skrivagner e bro martoloded an
hanternoz. Kuitaet en-eus ar vro vihan-se
evid mont da Zürich e bro-Suis, lec'h
m'ema o chom abaoe gant e diegezh.
«Ur vro vihan ez eus anezi ivez», a larot
din !
Asur eo din, evel just, hag ouzhpenn ur vro
ma vez komzet hiziw meur a yezh enni.
Setu koulskoude, ar pezh en-eus respontet
Soljenitsyn d'ur c'helaouenner bennag :

Fest-noz e DOUARNENEZ

Pilhaouerien
Kanerien ar Menez
Sonerien Fors-Foen

Rospape ha Montfort

a lako an dud da zañsal

'benn disadorn **1añ a viz meur 1975**
savet gant Kevrenn Douarnenez

AR SKRITUR

Un tammig istor

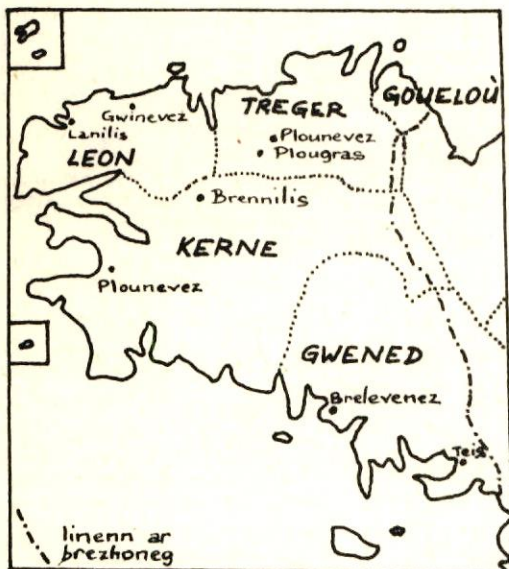
Pemzhe kant vloaz so, hon tadoù kozh a oa o chom en Breizh-Veur, o devoa treuset ar mor ewid doned betek ar vro-mañ a veze anvet neuse Arvorig. Ur vro nevez o devoa krouet evel-se ha roet dezhi un anv nevez : **Breizh**. Abaoe pemzhe kant vloaz so eta, e vez komzet brezhoneg war an tamm douar patates-mañ. Ha skrivet ive evel just ! Hag evel m'en eus cheñchet ar brezhoneg a-hed ar c'hantvedoù (*siècles*) — koulz hag ar yezhoù all — he deus cheñchet e skritur ive.

Tri mare bras a gaver en istor ar brezhoneg :

- 1 Mare an **henvrezhoneg** (*vieux-breton*) (600 - 1100) ;
- 2 Mare ar **c'hrennvrezhoneg** (*moyen-breton*) (1100 - 1650) ;
- 3 Mare ar **brezhoneg-bremañ** (*breton moderne*) (1650 - bremañ).

En 1532 e oa bet unanet hon bro ouzh ar Frañs. E-pad daou c'hant vloaz bennaket c'hoazh goude-se avad, e oa chomet ar Vretoned mistri en o bro. Ha goude (*daoust*) ma oa krog ar brezhoneg da goll tachenn pell a oa dija, ne veze ket graet bresel outañ. Paet e veze tud, da skwer, gant parlamant Breizh, ewid sevel geriadurioù (*dictionnaires*).

Pa oa deuet an dispac'h avad, en 1789, e oa bet cheñchet penn d'ar vazh. Ne oa ket anv a Vreizh ken, med a bemp departamant. Ha kroget neuse gant gouarnamant Paris d'ober bresel d'ar brezhoneg. N'en eus ket paouezet d'henn ober abaoe.

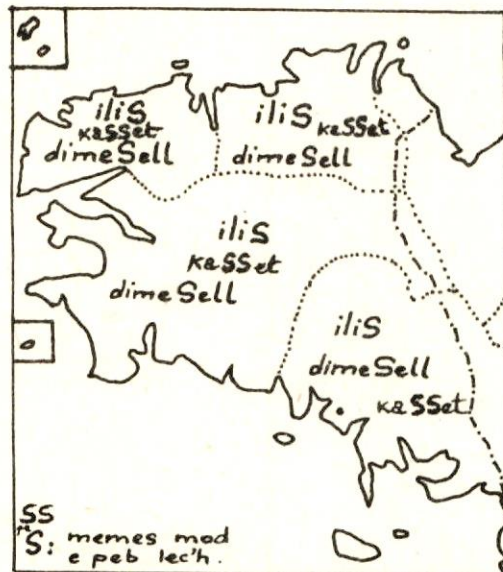

Istor bihan skritur ar brezhoneg

Keid ha m'en doa gellet ar brezhoneg bevañ en peoc'h — goude ma oa meur a feson d'e gomz (just evel bremañ) — ne oa nemed un doare d'e skrivañ. Goude-se e oa en em lakaet peb hini da skrivañ well-wazh evel ma teue dezafañ. Ha setu tri doare da skrivañ, dre vras unan ewid peb departamant : skrivet e veze **brezhoneg Gwened** er Mor-bihan, **brezhoneg Treger** ewid ar *C'hôtes-du-Nord*, **brezhoneg Leon**, dreist-holl, ewid ar Finister. Med ar Vretoned kar-o-bro a rae poan dezhe gweled ken lies a skritur ewid o yezh, rag anad oa e oa o voned en brusun buan ha buan evel-se. A-benn ar fin ne vije ket an dud ewid en em gompren an eil kanton d'egile.

EMGLEW 1908

Diviset e oa bet neuse gant un toullad tud klask hadunvaniñ skritur ar yezh. Brud vad a oa neuse gant brezhoneg Leon hag ur bern tud (evel bremañ c'hoazh) a grede dezhe e oa an hini gwellañ hag an hini koshañ dre m'en doa miret gerioù hiroc'h ewid (*eged*) ar brezhonegoù all. En Leon, da skwer, e vez lavaret *ankounac'haad*, pa vez lavaret *ankouaad* gant ar re all (n'eo ket gwashoc'h an eil ewid egile, daou c'her disheñvel zo anezhe en gwirionez) hag ur bern traoù

a-sort-se. Neuse e oa bet klasket hadunvaniñ ar brezhoneg war batrom brezhoneg Leon. Aeset a-walc'h e oa henn ober ewid pezh a sell ouzh brezhoneg Kernew ha Treger, hini Gwened avad a chome e-maes ar jeu. Bteg ar bresel diwezaf eta e oa diw (*daou*) skritur, hini **Gwened** ha hini **K.L.T.** (kernew, Leon, Treger).

EMGLEW 1941

Se n'helle ket padoud evel just. Hag en 1941, e oa bet graet un emvod gant skrivagnerion eus KLT hag eus Gwened ewid klask peurunvaniñ (*unifier complètement*) ar yezh. Essaeit oa tostaad brezhoneg KLT ouzh hini Gwened. Ar cheñchamant brassañ oa bet dibab ar skritur **ZH** — e 1936 dija e oa bet kinniget **ZH** pe **HZ** — ewid ar pezh a oa kentoc'h **Z** (brezoneg, Breiz) en KLT ha **h** (brehoneg, Breih) er skritur **gwenedeg**. Un toullad traoù all a oa ive war ar marc'had. Ar peurunvan pe *zedacheg* a veze graet eus ar skritur-se.

AR SKOLVEURIEG

Tud so avad ne oant ket bet plijet kêr gant ar skritur nevez-se hag o doa kendalc'het da skrivañ pe en KLT kozh pe en Gwenedeg. Tud all o doa kinniget doareoù-skrivañ nevez. An Ao. Alan-J; Raude, adaleg ar mare-se, a ginnige ur skritur tost a-walc'h ouzh ar pezh a zo bet diviset en hon amzer. Un taol-essa nevez a oa graet, war-dro ar bloavezhioù 1950, gant skol-veur Roazon, dindan renerezh an Ao. chaloni Falc'hun. Dre-se eo bet anvet ar skritur-se *skolveurieg* pe *falc'huneg*. Klasket e oa gant ar skritur-se hadunvaniñ ar skritur, med heb hadkemer pezh a oa bet graet e 1941 (*zh* hag *all*) : da skwer, skrivet e oa **H** e-lec'h **C'H** (*plah* e-lec'h *plac'h*, *merhed* e-lec'h *merc'hed*) ewid tostaad ouzh ar skritur **gwenedeg**, rag a bell zo e oa bet skrivet **H** e-lec'h **C'H** en gwenedeg. En gwirionez, e c'helled ober gant diw (*daou*) skritur bepred en *Skolveurieg*, unan ewid **K** hag unan ewid Gwened.

BODADENNOÙ KA

Abaoe 25 ez eo ranet ar re a skriv brezhoneg etre *zedacherion* ha *falc'hun gerion*. Hag an holl oc'h ober sellout gwenn an eil re ouzh ar re all. Hag an eil dafivad o reñf bazhadoù d'egile e-lec'h en em glevet ewid skeif o-daou asambles gant ar bleiz.

Tri bloaz so evurusamant o doa lakaet hon c'hamaraded eus ar *Falz* en o soñj pediñ an dud eus an daou du d'en em gavoud asambles ewid klask en em glevet. Tri bloaz so neuze ma vez dalc'het bodadennoù beb tri mis ewid klask dirouestlañ (*diskoulmañ*) ar gudenn. Deuet int a-benn d'en em glevet war kasi toud ar poentoù. Ha setu perag ez eus bet diviset gant un toullad strolladoù (*U.D.B.*, ar *Falz*, *Evid ar brezhoneg*, *Skol an Emsav*, *al Leur nevez*) ober gant ar poentoù a oa bet emglew warne (sl. P. V., niv. 57, «*Ur gammed war-raog*»).

C'hwec'h mis so bennaket siwazh ez eo chomet sac'het an traoù e-barzh kudenn ar **ZH**. Kêr oa ober, ne ouied ket dre besort penn kemer anezhi. Tud ar skritur *peurunvan* a zalc'he mad d'o **ZH**, ar re all ne welent ket petore mad a zeue dioutañ. Beteg ar momead ma oa bet komprenet ne oa ket ar gudenn en-dro d'ar **zh** nemedken, med gant an holl **Zoù** a oa en diw (*daou*) skritur. Ur c'hinnig nevez a oa bet graet gant tud *Skol an Emsav* : klask dirouestlañ kement **S**, **Z** ha **ZH** a zo en brezhoneg.

Kudenn an SS, S, Z, ZH

Beteg-henn e oa bet klasket unvaniñ ar skritur dre dostaad bloc'h-ouzh-bloc'h hini Gwened ouzh hini ar c'hKLT.

Siwazh ! Hini ar c'hKLT, evel m'hon eus lavaret, a oa ur skritur leoneg dreist-holl, kempennet un tamm ewid tostaad ouzh brezhoneg Treger (ha Kernew). Hini ar Gwenedeg a oa bet diazezet a-viskoazh war brezhoneg kostezioù kêr Wened. Gwened ha Kernew-Leon : ar pennoù pellañ eus ar vro vrezhoneg ! Ar skriturioù a veze graet gante betek-henn ne oant mad nemed ewid tud Leon (**ZH** ha *Skolveurieg* en **Z**) pe ewid Gwened-Uhel (*Skolveurieg* en **H**). Ar peurrest eus ar vrezhonegerion, reoù Treger, Kernew, Gwelou ha Gwened-Izel (daou vrezhoneger diwar dri) a chome e-maes ar jeu !

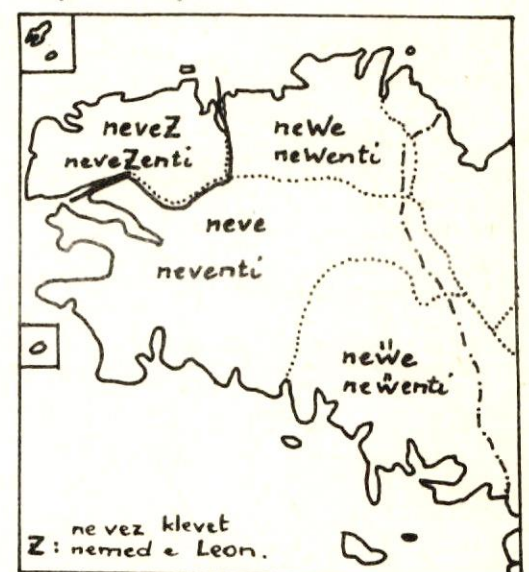
En gwirionez, e-lec'h klask takonafi ha gwriad asambles diw pe deir skritur rannyezheg (*dialectales*) e vije bet red selloud ouzh ar brezhoneg evel m'ema, ouzh ar yezh en he fezh : Leon, Treger, Kernew, Gwelou ha Gwened !

AR GUDENN

Gwelomp bremañ kudenn an **Soù** hag ar **Zoù** a gaver en brezhoneg. En ur ger, en brezhoneg Leon zo re a **Zoù**, en brezhoneg Gwened zo re nebeud anezhe. Dre-se, zo ur bern **Zoù** na vezont klevet nemed en Leon, ar re zo e fin gerioù evel *karantez*, *alc'hwez*, hag all. Padal, e oa **Zoù** a veze distaget en peb lec'h, evel *iliz* ha *noz*. **Penaos** e c'hall un Tregeriad, ur C'hernevad pe ur Gwenedour gousoud (*goud*) penaos distagañ an droienn *noz-deiz* ? Daoust hag-efi e vo lâret *no-deis*, *nos-deis* pe *nos-de* ? En gwirionez, e vez lavaret gant an holl e-maes bro-Leon : *nos-de*.

En ur studiañ ar gudenn gant evezh (*Skol an Emsav*, niv. 13), e weler anad zo en gwirionez pewar rummad ewid ar gerioù a zo **S**, **Z** pe **ZH** enne, er skriturioù a-vremañ. Sellomp 'ta ouzh an daolenn amañ dindan.

	I	II	III	IV
L.	Plas Plasenn Kaset	Noz Noziñ Kazeg	Seiz Seizenn alc'hwez	Koz Kozenn Briz
K. ha T.	Plas Plasenn Kaset	Noz Noziñ Kazeg	Sei Seienn Alc'hwe	Koz Kozenn Briz
Gw.	Plas Plasenn Kaset	Noz Noziñ Kazeg	Sei Seienn Alc'hwe	Koh Kohenn Brih

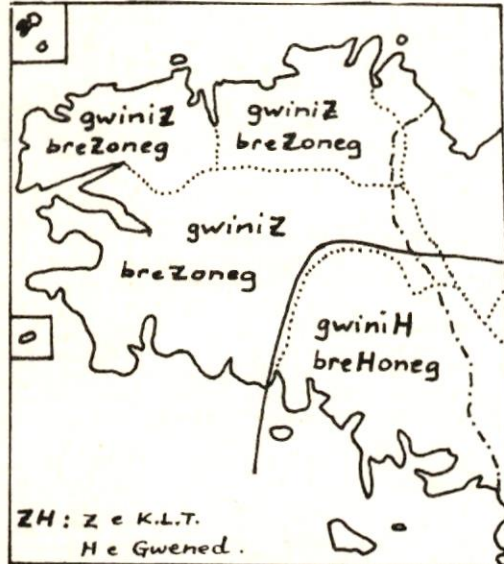
C'hwi 'lavar : perag 'ta ar pewar rummad-se en distagadur ar brezhoneg a-vremañ ? Peogwir ez eo disheñvel o orin (*origine*) da c'herioù ar pewar rummad-se. En brezhoneg kozh e oa pewar rummad gerioù disheñvel-mig :

- 1º Gerioù ar rummad I zo gerioù o toned eus ar galleg kozh. Skrivet e vezent gwechall gant **SS** pe **Ç** ;
- 2º Gerioù ar rummad II a zo gerioù a oa un **S** enne gwechall en brezhoneg kozh (pe en keltieg) ;
- 3º Gerioù ar rummad III zo gerioù a oa **TH** blod (evel ar saozneg : *the, there*) enne en brezhoneg kozh ;
- 4º Gerioù ar rummad IV zo gerioù a oa **TH** KALED (evel ar saozneg : *thin, thick*) enne en brezhoneg kozh.

Petra a gaver ewid ar pewar rummad-se en daou zoare-skrivañ a-vremañ ?

Skolver pe falc'huneg	I Plas Plasenn	II Noz noziñ Glaz	III Seiz Seizenn	IV Koz Brezhoneg
peurunv. pe zedacheg	Plas Plasenn	Noz noziñ Glaz	Seiz Seizenn	Kozh Brezhoneg

Kemmesk so tamm pe damm eta en daou zoare-skrivañ.

AN DISKOULM

Setu bremañ an diskooulm a zo bet kinniget gant tud Skol an Emsav : klask pewar arouez (signes) disheñvel da skrivañ ar pewar rummad :

I	II	III	IV
SS	S	Z	ZH
kasset plass plassenn assambles passianted justiss	ilis nos nosin glas kaseg boas	seiz seizenn bouzellou gwezenn nevez alc'hwez	bazh razh kozh seizh brezhoneg Breizh

Gant ar sistem nevez-se e kavo peb rannyezh (dialecte) he lod rag ne vo ket graet gaou ouz hini ebed aneze.

Lakaomp, da skwer, ar frasenn-mañ :

e-kreiz ar blaSSenn dirag ar puñS kozH ema aSeZet an den braS dindan an amzer.

Aes eo da beb hini distagañ evel m'eo kustum d'ober :

Tud Leon a lenno :

e-kreiz ar blaSSenn dirag ar puñS kozH ema aZeZed an den braZ dindan an amzer.

Tud Treger ha Kernew a lenno :

e-kreiz ar blaSSenn dirag ar puñS koS 'mañ aZeed an den braZ dindan an amzer.

Tud Gwened a lenno :

e-kreiz ar blaSSenn dirag ar pu(n)S koC'H (e)ma aZeed an den braZ edan an amzer.

Setu amañ bremañ ar memes frasenn en stummoù all : En henvrezhoneg e c'helle bezañ un dra bennak evel-mañ :

en creiS in (plaZenn) derac in puZ coTH ma aSeDet in den braS en tan in amzer.

E krennvrezhoneg e vefe skrivet :

en creiS an plaCenn dirac an punCZ coZZ e ma aSeZet an den braS dindan an amzer.

Kement hag ober, e vo mad tostaad ar frasenn-mañ c'hoazh ouz ar pezh a c'helle bezañ en Kernoweg pe yezh Kernew-Veur (Cornwall) — merkomp avad e teu ar ger puñs en brezhoneg eus ar romaneg hag ar ger pyth en kernoweg eus al latin, setu perag int disheñvel :

yn creS an plāS a-dherak an pyTH cōTH yma eSeDHes an den braS yn-dan an amzer.

AR GERIOÙ DIAES

Evel-se 'ta ema an diskooulm dre vras. Mad eo ewid 99 % eus ar gerioù. Ewid an 1 % a chom, e sav diaesterioù ha kudennoù. Red eo studiañ pizh kement ger a sav kudennoù diwarne. Ha setu perag ez eo en em vodet diw wech tud ouizie. A-wechoù, pa vez tener a-walc'h an traoù, e tispiegont penaos e c'heller ober, penaos e c'heller choasfañ etre daou ziskoulm. Kavet e vo an holl draoù-se, hag int teknikel a-walc'h ha gant-se diaes, da heul ar pennad-mañ. Goulenn a raer gant an dud a 'n em sant barreg da varn an traoù-se kas o evezhiadennoù (remarques) da :

Pêr Honore,

straed Kan-ar-gwez
29245 Plourin-Montroules.

Evel-se, p'en devo peb hini prederiet war ar c'hudennoù-se, e vo frouezhusoc'h labour bodad-studi (commission d'étude) kentañ an doare skrivañ a vo dalc'het en Karaes d'an 12 a vis ebrl 1975.

P'hon devoa diviset skrivañ Pobl Vreizh e skritur an emglew-mañ, ez eo bet red dimp a-wechoù troc'hañ ha choasfañ ur skritur nemedken, zoken pa na oad ket sur petore diskoulm a vefe a-benn an 12 a vis ebrl. M'hon eus choaset fall, gwazh a-se ewidomp, med ne vo ket diaes dimp, en amzer da-zoned, gwellañ d'hon faisoù (fotennoù).

AN AMZER DA-ZONT.

Martese e vo degemeret ar skritur nevez gant an holl dud a-benn an 12 a vis ebrl en Karaes. N'eo ket ewid kelo-se e vo achu al labour. Ur bern gerioù a chomo da studiañ c'hoazh. Krog eo an dud da soñjal e vefe mad lakaad da badout ar bodadennoù-studi. Barreg e vo ar bodadennoù-se da reñf alioù war ar yezhadur (gramadeg) hag an doare-skrivañ hag ive martese da grouñ gerioù nevez pa vo ezomm aneze. Sort bodadennoù-studi ne vo ket en o dalc'h gwaskañ war ar skrivagnerion, hogen diskouez dezo an hent furañ ha skiantelañ ; anad eo e rankomp derc'hel d'hon frankis ha n'eo ket kaoud lennoù reud ha strizh e-gis ar C'hallaoued.

Kant bro, kant gis
kant parrous, kant ilis, neketa ?

DANVEZ AR STUDI

Amañ dindan e vo kavet frouezh ar studioù renet e bodadoù an 9 hag an 12 a vis c'hwevrer.

Digarez a c'houlennomp digant lennerion Pobl Vreizh ma lakaomp traoù ken ispisial dirag o daoulagad ar wech-mañ.

Lod eus buhez ar vro eo ive, anad dimp, ar brezhoneg hag e skritur.

Koulz e-kefver orin ha distagadur ar rannyezhoù, ez eus pewar rummad kensonennoù-c'hwez e brezhoneg a zo bet kinniget disheñvelaad er skritur.

-SS-, distaget /s/ e peb lec'h, a veze skrivet ss pe ç dreist-holl e krennvrezhoneg ; da skwer : chaSSe, preSSet, justiSS, peloSSenn, ruSSianeg.

-S-, distaget /z/ dre Vreizh a-bezh, o toned eus ar c'heltieg (pe al latin) s ; d. sk. kaSeg, mestreS, biSied, roSenn, aluSenn/aluSon) ;

-Z-, ha n'eo chomet nemed e bro-Leon (dre vras), o toned eus ar c'heltieg d ; d. sk. karanteZ, trueZ, ruZ, druZoni, neveZinti ;

-ZH-, distaget /z/, well-wazh, e K.L.T. ha /c'h/ en Gwened ; d. sk. laeZh, kiZHier, perZh, bennoZH, breZHoneg.

A) — An S- e penn kentañ ar gerioù zo /s/ bepred anezañ e gwenedeg uhel (ha rannyezh Alrae), zoken pa vez ar ger-mell (hag all) en e raog. Gwellañ d'ober enta eo skrivañ S.

En yezh Treger ez eo /z/ e kement degouez so ; d. sk. /zant/ ar 'zant/ ; /zul/ ar 'zul/...

E Kernew ha Leon, well-wazh, ned eo /z/ nemed goude ar ger-mell (hag all) ; d. sk. /sant/ ar 'zant/...

A 1) — Kudenn ar verb ZO.

Ur gudenn a reomp anezi pa'z eo bet blotaet an s kozh dre Vreizh a-bezh, beteg en Gwened-Uhel.

En entremar eo chomet tud ar bodad-studi : petra da skrivañ : so pe zo ?

A 2) — Disadorn ha disul : er gerioù e klevet dreist-holl /s/ med ive /z/.

Furoc'h eo derc'hel da skrivañ : diSadorn, diSul.

A 3) — Un toullad gerioù gant S- a vez /s/ dalc'hmad : Sukr (/zukur/) en avad a glevet, sort (=sort taolet war unan bennak /zort/), si (/zied/) = siet avad a glevet, sisort — aneze gerioù diwar ar galleg.

Ouzhpenn-se ez eus setu (distaget /chetu/ ive — ha sed, sede, sada, sema).

A 4) — Ar ger peSort ive zo da vezañ skrivet gant un s hebken.

B) — An -S- kreis-ger goude ur vogalenn zo /z/ en peb lec'h.

N'eus kudenn ebed lakaet un toullad gerioù kevrenneg (composés), bet gwelet uheloc'h :

diSadorn, diSul ;

peSort ;

siSort ;

Ar ger gwerSo zo anezañ ur skrivañ a c'hall bezañ cheñchet aezet (= gwerz so, keñveriañ pell zo).

K) Ar Z- en penn kentañ ar gerioù ne zegouez en brezhoneg nemed diwar gemmadur.

Ur fasi bennak — da vezañ reizhet — zo er gerioù o kregiñ ordinal gant z- er geriadurioù, aneze gerioù eus ur rannyezh ma vez /z/ an s- en penn kentañ ar gerioù ewid ar peb muiañ.

An d- ne vez ket kemmet el lodenn vrassañ eus Treger hag e kornioù zo eus Gwened-Isel, d. sk. diDonet = diZonet, e Dorn = e Zorn, da Dont = da Zont. Mad eo

merkaf kement-mañ ewid diforc'hañ ar z- o toned eus d- diouzh ar /z/ou all.

N'eus med zo = so a gement so disheñvel (sl. uheloc'h).

D) Ar -Z- en kreis ar gerioù zo da studiañ a-dost ewid un toullad traoù :

D 1) — Ar -Z- en gerioù evel anezañ, anezi, aneze..., dezañ, dezi, deze...

Furoc'h e vo leuskel frankis d'an dud da skrivañ : deZañ pe deHañ...

D 2) — Ar ger bouZar zo chomet ar z ennañ, e meur a lec'h, en diavaes a vro-Leon. En peb yezh vev e kaver traoù sort-se. Un amreizhder (ewception) zo c'hoazh da weloud amañ.

D 3) Ar ger hiziw zo da lakaad a-gostez en arbenn eus e stummoù liessort, diwar emdroadur ar z : (/hizio/ /hirie/ /hiniw/ /hiriw/ /hiou/ /hichou/ /hithif/ /hidif/ /heroa/...)

Furoc'h e vo derc'hel d'ar stumm skwerieg (normative) hiziw, hag aotren adstummoù hiriw hag hirie, en ur leuskel frankis d'an dud.

D 4) Mad eo menegif ar ger baraDos a zo /barawis/ en Gwened-Uhel, a oa baraZoes er yezh krenn.

D 5) Liester bleiz a c'heller skrivañ bleZi pe bleIDI.

D 6) Menegomp ive ar ger preZeg a vez distaget prezeg en Leon ha Treger, preg en Kernew ha predeg en Gwened.

D 7) — Ar -Z- goude ur ragger (préfixe), pa vez diwar gemmadur d- a chom en peb lec'h, nemed en Treger ma'z eo -d- peurlieasfañ. Ne c'hall ket bezañ mesket gant ar -z- a ya da netra (sl. K uheloc'h).

D 8) — Amañ eo degass un toulladig gerioù gant -z- a zo -d- en Treger ; d. sk. sebezZet e-kichen /zebe'Denned/.

En bro-Wened e c'hall bezañ kavet traoù evel-se ive ; d. sk. saouZan a vez /sāwan/ pe /sāwDan/.

D 9) En ul lec'h ispisial ema beZ : beZe hag ar gerioù (personnes) all diwarne.

D 9a) — Ewid an amzer-vremañ ez eo eeun a-walc'h ar gudenn, en diavaes a vro-Leon ez eo /be-+-/.

D 9b) — Ewid an amzer dremenet ez eo disheñvel an traoù. En Treger ha Kernew e klevet peurlieasfañ /bije/ hag e chom ar z pe /j/ en peb gour, nemed en-dro da Alrae hag en ul lodenn eus Kernew ma klevet /bie/.

D 10) — Ar verb gouSoud zo da ziforc'hañ diouzh goud.

Gant ar verboù-se e sav ur gudenn all, hini dibenn ar c'hentañ gour, bezet gouson pe gon, ma vez klevet ordinal an -n (=on = /on/ ar verb boud).

Petra da skrivañ : -onn pe -oun ?

D 11) — Ar gerioù faSi ha kaSi zo da vezañ skrivet gant -s-, goude (daoust) d'an distagadur /fari/ (gwenedeg) ha /kai/ (Kernew ha Treger).

E) — Ewid ar -z e fin ar gerioù n'eus kudenn ebed dre vras.

Ewid ar gerioù : ive, bugale, dele (vergue), ble (=bloaz) eo degemer ar stummoù heb -z koulz hag ar re gant -z.

E 1) — Ur gudenn zo lezet war ar studi a-benn diwezatac'h : hini ar gerioù : deiz, feiz, neizh, a oa dez, fez, nezz er yezh krenn.

D 2) — Da ziwezañ eo menegif ar gerioù gant -ez pe -euz ma kouez ar -z en ur leuskel war e lerc'h friadur ar vogalenn ; d. sk. /gweñ/ = gwez, /kleuñ/ = kleuz...

F) — Kudenn ar gerioù gant -ZH (-z e K.L.T., -h en gwenedeg skrivet).

F 1) — LaZañ : er rannyezhoù e kaver z pe c'h pe netra.

Setu ez eus kinniget an daou zoare-skrivañ : lac'hañ ha lazañ.

Ar ger a chom memestra da vezañ studiet gant ar geltiegourion (celtologues).

F 2) — En daou c'her poazhañ ha koazhañ ez eo troet a-lies ar /z/ da /c'h/.

Amañ eo degass da soñj eus ar ger razh zo /rac'h/ ive en Treger.

Un heveleb e tle bezañ emdroadur c'hoazh en Kernew-Isel : /hoa/ /var'hoa/.

Keñveriañ ouzhpenn gerioù evel hennezh, honnezh a vez /hjenne/ /hjoune/.

F 3) Kudenn ar gerioù e -z- ma'z eus deuet /h/ pe /c'h/ enne en gwenedeg.

Diviset ez eus skrivañ : koueZañ, degoueZ, hogen kuZH.

F 4) Disheñvelaad zo d'ober c'hweZH (souffle) diouzh c'hweS (sueur).

F 5) Diviset ez eus skrivañ : diweZ, diweZañ, diweZad, gant z hebken.

H) Ewid ar /z/ goude ur gensonenn, ez eo chomet en entremar tud ar bodad-studi.

Daou ziskoulm zo :

— pe disheñvelaad ss, s, z, zh, evel goude ur vogalenn ;

— pe skrivañ z ha zh, evel a-raog ; d. sk. amSer pe amZer ; kouls pe kouZ...

Kendalc'h p.9

1) — Ar strollad **-Zw** a gaver er gerioù : *bezw, mezw, dozw (dezw), azw* hag er gerioù deveret (*dérivés*). A-boues eo ar **z** da aroueziañ an distagadur, bezet : */bèw/ ÷ bew/ hag /aŋw/.*

M) Kudennoù all :

M 1) Gerioù ma'z eus **zh** dre fasi.

EZomm ha **RoaZon** zo da vezañ skrivet gant **z** hebken.

M 2) — Ewid ar ger **'niz'**, o vezañ ma'z eus ken lies a stumm dre Vreizh, e ranker aotren pewart stumm, da lared eo : *ni* ha *niZH* (paotr), *nies* ha *niZHes* (plac'h).

M 3) — Beteg-henn ec'h aotreer ez hag ec'h en peurunvan, ez hag eh en skolveurieg. Gant piw ema ar wirionez ?

M 4) — Kudenn an dibennoù-verb **-ez** (amzer-vremañ an doare-disklaeriañ) hag **-es** (amzer amdremenet an doare-disklaeriañ).

Hefivel ema an traoù en peurunvan hag en skolveurieg. Pewart c'hinnig so :

1) evel bremañ : **-ez** : **-es** (gant ur **-z** distaget en peblec'h !);

2) skrivañ **-es** ewid an daou (heb diforc'h ebed en desped d'an distagadur a vez dishefivel peurliesañ !); sl. *Skol an Emsav*, niv. 13);

3) diforc'hafi **-es** (bremañ) : **-ès** (amdremenet) (da lared eo gant un **ouzhpenn**).

4) skrivañ **-es** (bremañ) : **-ess** (amdremenet) (evel ma skriver *mestreS* pezh a oa *mestreZ* ha *kaSS* pezh a oa *kaS*).

N) En ur voned diouzh an aroueziañ dishefivel a gaver amañ e tegouezer gant kement-mañ ewid an derezioù uheloc'h (*comparatif*) hag uhelañ (*superlatif*) hag ar verboù en **-a** hag en **-aad** (hag un nebeud dibennoù krefivaad, evel **-ad** / **-ed** an derez-estlammañ) :

*braS braSSoc'h braSSañ
koZh koSHoc'h koSHañ*

Ewid ar gerioù oc'h achuiñ gant **-z** (ha n'eus ket ur bern diute) e sav kudenn.

Kinniget ez eus :

1) skrivañ **-zz**, d. sk. *ruZZoc'h, neveZZaad*;

2) skrivañ **-z** hebken, d. sk. *ruZoc'h, neveZaad* (keñveriañ *diwezZañ* en leoneg).

Ur reolenn a vefe da zeskifi gant tud Leon.

Giscard a oar bezañ hegarad dalc'hmad. Ha pegen simpl 'ta ! Un drugar ! Moned a ra e-barzh ar prisonioù, e-barzh an ospitalioù, da doullañ kaos gant an dud, dichipot. Un den deus ar bobl, 'lâran deoc'h ! Ya, bez ez eus tud deus ar bobl, sañset, ha n'int ket tost ouzh ar bobl evel m'eo hemañ. Sell ase ur presidant, unan abominabl ! Un den a fesson, n'eus ket da dorthañ !

N'ouson ket hag-eh 'm eus droed da zispakañ deoc'h ar peurrest eus program ar presidant. Koan 'vo du-mañ, se 'm eus lâret deoc'h dija. Mes kaos zo iwe ez afe ar presidant da Wengamp, da weled penaos ema kont gant aferioù ar gumun. Ur reunion vo gant ar maer hag ar gusulierion, en ti-kêr. An aotre o devo an oll da gomz galleg, med dre zoujañs ouzh ar presidant mignon newez ar brezhoneg, ne vo graet nemed gant hor yezh vroadel. Fuloret eo bet Giscard — ha newazh (*koulskoude*) ne fulor ket a-lies — o klawed e oa tud o lâred penaos e oa ar Vretoned re domm ouzh o c'hultur hag ouzh o yezh. «N'int ket tra-walc'h c'hoazh», en neus lâret neuse ar presidant. Ya 'vad ! Lâret en neus se ! (Ha gant taol-mouezh bro-Wened ar wech-mañ, ar pezh a ziskouez n'eus kudenn ebed ase ewid ar presidant : tremen a ra aaset-tre ag ur rannyezh d'eben : se n'eo nemed ur c'hoari-bugale ewitañ). Da gentañ, pa'z eus bet hanw eus reunion Wengamp, ar presidant a oa a-du ewid lakaad ar simbol d'ar re a gomzfe galleg e-pad ar vodadeg : mil boan en neus bet an Aotrou Olive-Vro o roiñ da intent d'ar presidant ne vez ket graet traoù ar mod-se kên. Tud zo ha n'ousont ket re a vrezhoneg, memes en Gwengamp, «*lec'h meur en Breizh*» : ma ! tammoù paper bihan zo bet preparet, warne un nebeud gerioù nemedken : «*a-du — a-eneb — nebtu — a-unvouezh*». Sed ase tra-walc'h ewid moned pell, m'henn assur deoc'h. Tra-walc'h forzh penaos ewid miroud (*gouarn*) an demokratelezh.⁽²⁾ Ur bern traoù 'vefe da lâred c'hoazh a-zivoud beaj an Aotrou presidant... Chomomp a-sav bremañ. Mar 'm eus hunvreet, c'hwilâro din.

An di-gourdi.

(1) Paeet mad 'vez ar c'helenner brezhoneg gant Giscard. Setu ar pezh hon eus gouiet iwe. bez ez eo ar presidant brokus-spontus (ar gavadenn-mañ zo gant Giscard e-unan : *Rendez à Giscard...*).

(2) Moned a ra en-dro an telefon ruz etre burew ar presidant ha ma heni-me. Setu, pa 'm eus bet skrivet «*miroud*», ar presidant, dre ma oar peb tra, en neus telefonet din kerkent, o c'houlenn diganin skrivañ iwe «*gouarn*», «*Abalamour d'ar Wenedourion*», emezañ. «*Quelle attention délicate !*» 'm eus respontet kerkent. E galleg, siwazh ! Ya, a-wechoù ne vez ket mestr an den d'ur bramm, c'hwilâro...

POUR HA TRICHIN

Setu amañ ugent lur evit ma c'houmanant-skoazell. Peogwir em eus kroget da ober ul lizher eo kerkoulz din tennañ hoc'h evezh war gement-mañ. Er skol-lik, e Karnoed (e-kichen Kallag A. an H.) ez eus atao ur seurt simbol oc'h ober tro ar porzh skol, met en ur c'hlas nemetken. Klevet em eus digant ur plac'h vihan nav vloaz e vez roet un «dro-c'houzoug» d'an hini 'vez paket o larout komzoù tres fall e brezhoneg. Da zgentañ, ar plac'h vihan he doa laret din e oa difennet kaozeal brezhoneg 'barzh ar skol. med goude bezañ goulennataet anezhi un tamm strishoc'h he deus anzavet ne oa difennet nemet touiñ e brezhoneg hag en he c'hlas hepken. Danevell an hini vihan-se zo bet kadarnaet din-me gant diw blac'h vihan diouzh ar memes klas. Er penn kentañ, o-diw o deus laret e oa difennet kaozeal brezhoneg 'barzh ar skol. Petra a ziskouez ar pezh am eus dibunet deoc'h :

1. N'eo ket gwall speredek ar mestr-skol en deus lakaet ar sistem-se da dalvout (hag eh ur brezhoneger a-vihanik koulskoude) ;

2. Aet eo dister ar brezhoneg e-touez ar vugale. Remerket eo bet alies an dra-mañ : Ar c'hentañ tra a zesk un estrañjour oc'h erruout en ur vro eo ar mallozhioù hag ar pozioù fall. Ur bobl o koll he yezh, ne chom war he muzelloù nemet an dra-se ivez. Moien 'vefe memes da larout eo ar re vihan hag a ra gant ar brezhoneg nemet evit touiñ, deuet da vezañ estrañjourien en o bro o-unan. Ar

mare diwezhañ eo, setu ar vammenn o vont da hesk, eienenn ar brezhoneg flour na daol ket dour ken. War vuzelloù entanet hor bugale, setu o tiwanañ komzoù rust, komzoù ruz, mallozhioù ruz. A-barzh nemeur ne chomo gante nemet gerioù da damall o zud, hor bro, ni.

F. G., Karnoed.

Keleier eus an Elysée

Ema Giscard d'Estaing o paoues divisoud embann ur gelaouenn vrezhoneg pemdezieg, savet en doare-skrivañ newez. Renner an Eksagon en heus graet e soñj deskiñ brezhoneg : teir gwech ar sizhun e vez unan eus paotred ar brezhoneg arnewez o chom e Paris o roiñ kentelioù brezhoneg da Giscard. Donêsonet eo ar presidant, un eston. Doned a ra gantañ ar c'h blod hag ar c'h kaled, abominabl ! Skrivañ a oar ober iwe, ha ne ra fasi **zh** ebed : kement-mañ zo burzhudus, n'eo ket, 'gav deoc'h ? Perag 'ta en neus graet Giscard e soñj deskiñ brezhoneg ? Dre ma'z eo keltgarour, ne ouie'c'h ket ? Europa a-bezh zo dindanni ur *substratum* keltieg, peb heni a oar an dra-se, ha presidant ar Frañsion gwelloc'h eged den. Nann 'vad, ne chom c'h ebed a-dreus e c'houzoug gant Giscard, ha bewech ma tremen ar c'h-se dre e gorzailhenn, e vez laouen ar presidant, ken e c'hoarzh, un dudi. Ha neuse, adkavet gantañ e yezh-vamm, e lavar d'e gelenner : «*Faut-il vous l'envelopper ?*»

N'eo ket echu. Gouvezet hon eus (a-drugarez d'hor spierion vroadel) e oa graet mad e soñj gant Giscard doned da goaniañ du-mañ dizale, assambles gant e heni gozh, evel just. Nec'het on bet da gentañ. Ne 'm eus ket kredet lavared nann, peotramant e vefe bet embannet diouzhtu gant kasetennoù ar bed a-bezh, n'on nemed ur *Breiz Atao* brein. Setu, dre ma n'emaon ket o klask istoarioù, ne 'm eus ket gelllet nac'h degemer an Intron Giscard hag he fried e 'm zi... Neuse, setu amañ penaos 'vo kont gant an traoù : da naw eur beure, a-raog pignad er c'harr-nij, e tremeno Giscard dre ar *Santé*, kement ha saludiñ Kaou e brezhoneg, ha goulenn digantañ hag-eh en neus un dra bennag da gemenn d'e genvrois a zo oc'h ober bec'h d'e zidoullbac'hañ. Sur e vo hegarad gant Kaou :

LEVRIOU BREZHONEG (kozh ha nevez) TI GIRAUDON

30, straed Keranpont
22300 LANNUON

Pg. 35 04 90

Lennit

KANENN D'AR VUHEZ
gant Sten Kidna.

E gwerzh er staloù brezhoneg pe e ti
an oberour : Sten Kidna, 5 rue du
wdrézen, 56400 Auray.
C.C.P. 591-83 Nantes. 10 lur franko.

KOUMANANTIT DA :

**POBL
VREIZH**

ANW :
ANW-BADEZ :

CHOMLEC'H :

a gas e goumanant boutin : 10 lur (1)
skoazell : adaleg 20 lur (1)

Amañ an arc'hant dre chekenn-bost (1)
mandat-lizher (1)
chekenn-bank (1)

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

C.C.P. RENNES 2746-79

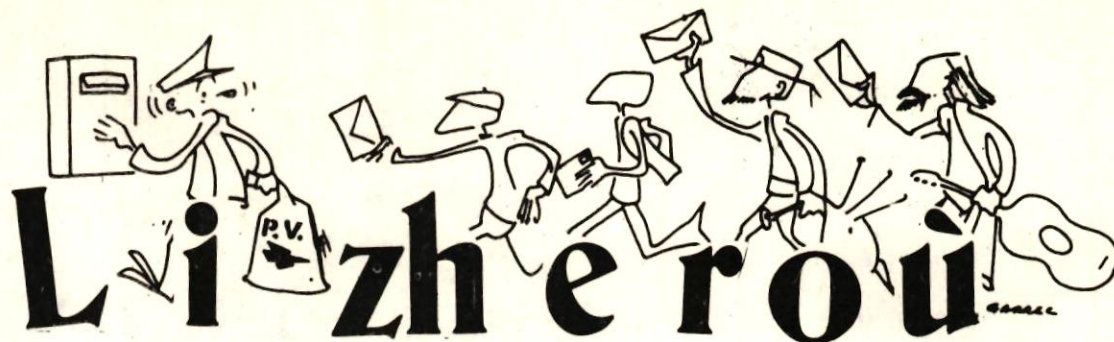
LIZHER SINET DA'M C'HAMARADED AN EMSAV BREZHONEG

Ma skrivan deoc'h, a-raog termen ar bloaz kozh, eo peogwir e soñj din e vo 1977 ur bloawezh espar ewid hon stourm, ha peogwir eh anavezad mad ac'hanoc'h : stourmerien gredus ar yezh vrezhoneg, difennerien aheurtet ar bobl vrezhoneg oc'h, med lure hoc'h-eus o tont da stourm assambles ganeomp ! Ne blij ket deoc'h klewed ac'hanomp o pediñ hag oc'h aspediñ, goùd a ran... ha koulskoude, kaoud a ra din eo pec'hed gweled lod ac'hanoc'h o tispign o nerzh, hoc'h amzer, hag a-wechoù o koll ho poan ewid mann ebed, pe ewid nebeud a dra.

Daoust ha c'hwi, brezhonegerien eus an tu kleiz, a welan beb ar mare o c'hoariellad gant strolladigoù, o tifenn kredennoù just a beb sort, daoust ha ne welit ket an nerzhoù brassoc'h a c'hoari en-dro deoc'h ? Penaos nac'h hiziw e sav esperañs e-mesk al labourerien o weled an tu kleiz prest da vont e-barzh ? Penaos nac'h anavezad e vez lusket stourm labourerien Breizh gant sindikajoù ha strolladoù frammet ? Setu, ar vro-mañ, Breizh, dileset, didudet, divadad ha dieñpret, zo disheñvel hag he deus ezomm eus un nerzh gouest da bouesañ ewid kaoud ouzhpenn un hanter lodenn. Ha pessañ strollad, ma'ha an tu kleiz gall e-barzh, en do poues a-walc'h ewid an dra-se ? Ase ema an dalc'h : seul greñvoc'h e vimp, seul nerzhussoc'h an emsav politikel, seul aessoc'h a-se e vo difenn pobl Vreizh ! Ha ma c'hwi an tu kleiz gall, e chom gwir ar wirionez !

Daoust ha c'hwi, dispac'herien an emsav, e kred deoc'h lared n'eo ket sklær a-walc'h diasezoù hon stourm, pa ziskler hon strollad e stourm ewid roñ ar galloud da renkad al labourerien, ewid ma vo perc'hennet gant an oll labourerien ar binvioù produñ hag ingalañ, ewid ur raktressadur sokialour gant kontroll ha divis demokratel ? Daoust ha n'eo ket huñvreal eo a ra heniennnoù o kennig sloganioù ha skwerioù broioù zo, pa n'o deus ket astennet o zreid di pe studiet anehe mad a-walc'h ? Ha pa rebechit deomp chom heb termeniñ da vad stumm hon sossialism ewid Breizh, penaos ne welit ket emaomp skoaz-ha-skoaz gant an emsav micherour hag e chom kalz pasennoù d'ober assambles ? Ur basenn a-raog ar bobl, ne faot ket deomp, pe gentoc'h n'hallomp ket hastañ muioc'h ! Rag pa glewan darn o tifenn ar feulster (ar bomb pe ar fusuilh) war zigarez eh ay pobl Vreizh da heul, n'on ket ewid miroud a soñjal e kemeront an « emsav » ewid pobl Vreizh !

Med c'hwi, ma c'hamaraded a zraet ho korf d'ober skol vrezhoneg d'ar re all, n'eo ket se martese a zid parti ac'hanomp ? Daoust ha soñjal a ra deoc'h bepred eo dre ar brezhoneg hebken e vo savet ur gevredigezh newez ? Kaer 'm eus klask kompren, me hag a ra skol vrezhoneg abaoe bloawezhoù, n'on ket ewid roñ toud ar plass d'ar brezhoneg ! E blass en deus moarvad (ar plass kentañ martese) 'barzh ur stourm frankoc'h. Penaos chom heb kompren an dra-se ? Penaos chom heb stourm mod-all ? Pe c'hwi martese en em gav tapet etre an horzh hag ar yenn (horzh ar skritur pe ar skolveur...) ? Bez 'zo tud 'gis-se a soñj dehe emaomp o klask distrujañ toud ar brezhoneg skrivet... ha dic'houennañ an « emsav » ! Me, ewid lared ar wirionez, ne

E-barzh Pobl Vreizh mis Here (niv. 81) eo bet embannet va adress ewid kenskrivañ e brezhoneg gant brezhonegerien eus breizh. Se zo un afer ewidon ma-hun, a lavarfet. Mes soñjal a ran penaos ez eo possibl prederiañ war ar sifroù amañ da heul : 1 500 skwerenn eus Pobl Vreizh a vez moulet beb mis e mis Here hag all (nemed ez eo red derc'hel kont eus an niverennoù na vezont ket gwerzhet ; a-hend-all e c'hell kement niverenn bezañ lennet gant ar familh a-bezh).

Ped lizher 'm eus ressewet ? Daou. Kaoud a ra din ez eus un nebeud Bretoned o c'housoud skrivañ ar yezh e-touesk an oll lennerien-hont. Petra soñjal 'ta ? Lavaret e vez a-lies e Breizh : « Mac'hommet eo sewenadur Breizh gant gouarnamant Bro-C'hall, hag all ». Respont a ran neuse : « Gant piw e vez lac'het ar brezhoneg ? Gant ar C'hallaoued ? Ya, evel-just (Ober a ran hanw eus ar pennoù bras, tamm ebed eus ar vicherourien). Med ive gant ar Vretoned o-hun. Perag ur stourm ewid ar sewenadur, ma ne vez ket implijet ar brezhoneg er vuhez pemdezieg (divis en ti-kêr, er stal-ispissiri, ha dre skrid iwe). Mar fell deomp adsevel hon bro e vo red

deomp labourad start, heb koll fiziañs james. Evel-se e vo tapet ar frankis, e vo savet ur vro dieub, evel-se hebken ! Bezomp laouen o vezañ Breizhis. Me n'on ket ur brezhoneger a-vihanig, ha koulskoude e skrivañ ataw e brezhoneg da Vretoned, da Vretoned hag a oar ar yezh evel-just. Gousoud a ran e verniañ ar fariou, med, evel e vez laret e galleg « C'est en forgeant qu'on devient forgeron ». Arabad deomp ankouad ar frasenn-mañ, savet gant Y.B. Pirioù

Perag tamall hon enebourion M'hon eus na kalon na diwrec'h ?

A-raog tamall ar C'hallaoued, ez eo red deomp gweled ma'z eo gwenn hon kalon.

Didier Le Goff
2, Cité Jardin
Rue Albert Réville
76370 Neuville-les-Dieppe

Lenn a ran beb gwech ho kasetenn gant ar memes plijadur, med un dra 'm dije da lavaroud diwar-benn ar pezh a zo e-barzh.

Gousoud a ran ez eo ar politik un

dra a-boues bras, hag an dra bouesus-sañ zoken, peogwir ez eo deus ar stourm politikel-se an heni a zepant frankisoù pobl Vreizh.

Setu perag e vijen laouen o kavoud muioc'h a c'heleier diwar-benn ar pezh a vez graet e-barzh ar vro, war an dachenn-se, da skwer rentañ-kont deus al levrioù, ar pezhioù-c'hoari, ar filmoù newez deuet er maes...

Kement-mañ n'eo ket ur rebech : red mad eo din ansav al labour start ha kaloneg a vez graet gant ho skipailh ewid labourerien Vreizh.

Ganeoc'h.

Paolig Kombot, Montroules

Ober a reomp eus hon gwellañ ewid kontañtin an oll. Gwir eo ne gennigomp ket a-lies barnadennoù diwar filmoù, levrioù, pezhioù-c'hoari. Gwech-ha-gwech all e vez graet memes-tra : e niverenn diwezhañ Pobl Vreizh (Niv. 83) e oa ur varnadenn diwar-benn ar film nag ar vazh nag ar vezh. A-hend-all, arabad disoñjal e tle Pobl Vreizh chom ur gasetenn bolitikel.

P.V.

STROLLADOÙ AN TU KLEIZ HAG AR BREZHONEG

E-kerz mis Du, e oa bet pedet strolladoù an tu kleiz, U.D.B., P.C.F., P.S., d'en em vodañ ewid divisoud diwar-benn ar brezhoneg. Auset'oa bet ar vodadeg gant Claude Henry, kelenner e Skol-Veur Roazon, ha diasezour ar aelaouenn sewenadurel « Evid ar Brezhoneg ». E-barzh ar sal e oa ar P.S.U. ewid lavaroud e soñjiwe.

Digoret e voe an abadenn gant ur gaoseadenn, hir a-walc'h, gant C. Henry, diwar-benn istor an emsav : kondaonit a reas faziou an amzer dremenet graet dreist-oll e-pad ar bresel diwezhañ. En tu hont da se, e tisklerias penaos ar skol hag ar vistri-skol o devoa klasket a-lies lac'hañ ar brezhoneg. Med bremañ, n'eo ket mui heñvel an traoù, sañset, peogwir o deus savet ar P.C.F. hag ar P.S. peb heni diouzh e du, un danvez-lesenn ewid roñ da yezh Vreizh ar plass a zo dleet dezi. Dileuridi an daou strollad gall-se o deus disklêriet dirag an dud (ur 80 bennag) ar pezh a oa e-barzh o lesennnoù. Un tammig e oa diaes paotr ar P.S. oc'h ansav, da gentañ toud, e oa ar wech kentañ dezañ

da soñjal ervad er gudenn se. A-hend-all neuse, hon c'hamarad Loig Kervoas, en, a oa en e vleud o kaoseal eus ar brezhoneg, peogwir eo bet e-pad tri bloaz rener « Pobl Vreizh », kelaouenn an U.D.B. iha kelaouenn bolitikel n'eus nemet e Breizh hag a vefe skrivet e brezhoneg penn-da-benn. Kelenner war ar saosneg eo ive hag evel meur a heni en U.D.B., n'en deus ket gortozet trec'h « Unvaniezh an tu kleiz » ewid kelenner ar brezhoneg er skol. Ha setu amañ ar pezh a zo bet goulennet digant strolladoù gall an tu kleiz ha digant o militanted a oa e-barzh ar sal : « Perag n'o deus kroget da gelenn ar yezh diwar vremañ evel m'eo possibl henn ober er skolioù kentañ (activités dirigées) hag a-raog-ma vo marw ar brezhoneg ? ». Direspont eo chomet ar goulenn-mañ, ha gwazh-a-se ! Ma zo fiziañs ewid trec'h « Unvaniezh an tu kleiz », perag nompas ober diouzhtu ar pezh a c'heller ober diouzhtu, e-lec'h kaoud e walc'h gant mennosioù mad hebken ? (Re, kant gwech re a bromesaou hon eus bet dije).

Ar pezh a vez graet e Bro-Gembre pe en Alamagn ar Reter ewid ar sorabeg, ur yezh slav komzet war dachenn an DDR ez omp-ni barreg d'ober diouzhtu ma fell deomp. Poent bras eo dimp en em zifreñ, rag ne c'hortozo ket ar brezhoneg ac'hann da vitam aeternam.

A-du omp gant P.S.U. Breizh ewid lavaroud n'eo ket possibl distagañ stourm ar c'hlassoù diouzh ar stourm sewenadurel, stourm ar c'hlassoù diouzh an dieubidigezh vroadel, med n'eo ket aet ar mennos-mañ e penn an oll.

Koulskoude, ez eo bet diviset gant an oll « mar bez trec'h an tu kleiz e Lannuon, e vo roet ur skoazell arc'hant ewid ar brezhoneg ! ».

Ur gammed war-raog zo bet graet, sur a-walc'h : mad eo kaoud un danvez-lesenn, ya, med : deomp dezi !... pa ne deu ket deomp ! N'eus ket amzer da goll ewid saveteiñ yezh hon bro, ur yezh ma'z eus anezi ene hag ijin pobl Vreizh.

Daniel Giraudon

A gleiz da zehou : C. Henry (Evid ar Brezhoneg), A. Gourliou (P.S.), A. Perrot (P.C.F.), L. Kervoas (U.D.B.).

LEVRIOÙ
BREZHONEG
TI GIRAUDON
30, strada Keranpont
22300 LANNUON
Pg. 35 04 90

SON AN USIN EUZHUS

(TON DOUBL WAR UN TON NEWEZ)

Kanet gant kanerien Brehouloù, pao-tred Skol al labour-douar Fouenant... Petra 'dalv ar son-mañ ? Ne oar ket un den. Un dra vad e vefe martese ne vefe ket kanet da virviken AR SERJANT MAJOR pe AN DURZHUNELL ba'r festoù nos... Setu amañ neuse ur son savet, krouet gant Bretoned yaouank eus hon amzer, diwar-benn ar pezh a c'hoarvez en hon amzer !

Pobl Vreizh

1
Diwallit 'ta, Bretoned,
Diwallit tud ma bro
Ha selaouit, me ho ped,
Tra la la la la leno,
Ha selaouit, me ho ped,
Ma c'hentel, pe reus 'vo !

2
Ur gwall reus, ya, me 'lar deoc'h
'N torfed, an euzh brassañ,
An ifern zo kalz plijussoc'h,
'Wid ar gwall-zarvoud-mañ !

3
Keloù zo deu(e)t eus Paris,
Pennoù bras o deus komzet
Se 'vo mad 'wid ar Vreizhis
Peogwir eo bet dessidet

4
Se 'vo mad 'wid ar Vreizhis
Daoust ma n'int ket plijet
'N amzer hiziw 'ma ket ar c'his
Lesel ar bobl d'nem glemmed

5
Hep ! C'hwi 'ta, martoloded,
It pelloc'h da c'hoari,
Dastumit ho rouejoù,
Ha bountit ho pigi !

6
It pelloc'h, martoloded
Gant ho kouel, ho kevell
An dour domm 'wid ar pesked
A vo ur grasunell

7
Dachou ! Skrev ha gouelan !
Dachou ! La' boussed mor !
Un taol bull diwar al lann
Hag ur flik 'tal an nor

8
Brennig, ourmel, ha meskl c'hlas,
Ho tañva ne raimp mui,
Er mor marw da viskoazh,
Difrouezh ar reverzhi

9
Peulioù bras d'ur penn d'egile
A redo dre ar vro
'N heni 'blij ket dehañ ar c'hoad-se
Da vont kuit 'n em hasto

10
Usin ar foeltr a zo ganet
'Touez al lann, ar brulu,
An Ankoù, e falc'h hejet,
A galv ac'hanomp diouzh e du.

11
Pa'n Enes Hir a darzho,
Pa lammo Ploumoger,
An tan skuilhet war ar vro
A vo ur mestr seder !

12
Daw eo en em zifenn
Red eo deomp stourmad :
Spontussoc'h 'wid ar vossenn
Ar pezh zo o tostaad

13
O tostaad gis al làeron
Goustad heb ober trous,
Tud 'n EDF zo o c'halon
Kriz en en doare mantrus.

14
Ha c'hwi, mammoù ha tadoù
Soñjit 'n ho pugale
'Vo nammet pe diotoù
Gant ar sked bet tapet !

15
Kebell-tousseg an Ankoù !
O koumoul milliget !
Ho skeud war hon douarou
Ra vezo distroet !

NOTENNOÙ

roued, l. roudoù (-joù) : filet ; bag, l. bagoù, bigi : barque, bateau ; gouel, l. -ioù : voile ; kavell, l. kevell : nasse ; krasunell : étuve ; brennig (a vez distaget bernik) : berniques ; ourmel : ormeaux ; meskl : moules ; da viskoazh : skrivet ewid ar gletenn (rime) e-lec'h : da virviken ; reverzhi : grande marée ; brulu : digitales ; nammet : rendu infirme ; diot, -où : idiot ; sked : éclat, ici, rayonnement, radiation ; kabell-tousseg : champignon.

Brezhoneg ha politik

Da geñver dewezh Evid ar Brezhoneg, e Paris, 44, rue de Rennes.

Breutadeg (débat) gant ar strolladoù politikel eus an tu kleiz gall, eus an tu kleiz breizheg (U.D.B.), gant ar sindikajoù, ha gant ar strolladoù sewenadurel,

D'ar 15 a vis Genver 1977, da 16^h.

Goude-se e vo kavet da zebriñ ha d'evañ war an dachenn, hag e vo ur fest-nos vras beteg tarzh an deiz.

BRO-GEMBRE - BREIZH

Piw -ba Breizh pe lec'h all-
'n defe c'hoant da chañch ti 'pad
ar vakansoù-skol ?

Skrivit da :

Mrs HUMPHREYS

3, Pwll-Swyddog TREGARON
Dyfed, Bro-Gembre, G.B.

KOMANANTIT DA b/ POBL VREIZH

Ar gelaouenn bolitikel nemeti e brezhoneg penn-da-benn
B.P. 304 — 29273 BREST CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

a gass e gomanant :

boutin : 20 L (1)

Skoaz : 30 L pe ouzhpenn (1)

Estrenvro : 30 L (1)

Amañ an arc'hant :

dre chekenn-bost (1)

dre vandat-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

C.C.P. RENNES 2746-79

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

KOMANANTIT DA LE PEUPLE BRETON

E galleg flour penn-da-benn

B.P. 304 — 29273 BREST CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

A gass e gomanant :

boutin : 20 L (1)

Skoaz : 30 L (1)

Estrenvro : 30 L (1)

Amañ an arc'hant :

dre chekenn-bost (1)

dre vandat-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

C.C.P. RENNES 2365-76

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket